

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA ZDRAVOTNICKÝCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2022

Pavla Krobotová

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií

Probace a mediace v sociální práci

Pavla Krobotová

2022

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta zdravotnických studií
Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Pavla Krobotová**
Osobní číslo: **Z19447**
Studijní program: **B5350 Zdravotně sociální péče**
Studijní obor: **Zdravotně-sociální pracovník**
Téma práce: **Probace a mediace v sociální práci**
Téma práce anglicky: **Probation and Mediation in Social Work**
Zadávající katedra: **Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce**

Zásady pro vypracování

1. Studium literatury, sběr informací a popis současného stavu řešené problematiky.
2. Stanovení cílů a metodiky práce.
3. Příprava a realizace výzkumného šetření dle stanovené metodiky.
4. Analýza a interpretace získaných dat.
5. Zhodnocení výsledků práce

Rozsah pracovní zprávy: **35 stran**
Rozsah grafických prací: **dle doporučení vedoucího**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

1. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2. rozš. a aktualiz. Praha: Grada. 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.
2. HOLÁ, Lenka, 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada. 512 s. ISBN 978-80-247-4109-3.
3. MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN, 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 485 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
4. ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ, 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
5. VETEŠKA, Jaroslav, 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer. 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Lenka Pišová**
Katedra porodní asistence a zdravotně sociální práce

Datum zadání bakalářské práce: **1. prosince 2020**

Termín odevzdání bakalářské práce: **28. dubna 2022**

L.S.

doc. Ing. Jana Holá, Ph.D. v.r.
děkanka

Mgr. Helena Poláčková v.r.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 11. března 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 20. 4. 2022

Pavla Krobotová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Zde bych velmi ráda poděkovala vedoucí bakalářské práce Mgr. Lence Píšové za její cenné připomínky a rady, vstřícný přístup při konzultacích a pomoc při vedení této práce. Dále bych tímto chtěla poděkovat všem zúčastněným participantům za jejich čas, ochotu a sdílnost během výzkumného šetření. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu ve studiu.

ANOTACE

Bakalářská práce se věnuje popisu státní složky Probační a mediační služby ČR. Zaměřuje se na probační a mediační činnost, na její uplatnění v trestní justici a také na alternativní tresty a výkon trestů. Dále je v práci obsažen popis klienta této služby a sociální práce probačního pracovníka. Praktická část se zabývá zjištěním možných faktorů ovlivňující spolupráci probačního úředníka s klientem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Probační a mediační služba, restorativní justice, probační úředník, pachatel trestného činu, alternativní tresty, sociální práce

TITLE

Probation and Mediation in Social Work

ANNOTATION

The bachelor thesis is devoted to the description of the state component of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic. It focuses on probation and mediation activity, its application in criminal justice as well as on alternative punishments and execution of punishments. Furthermore, the thesis contains a description of the client of this service and the social work of the probation worker. The practical part deals with the identification of possible factors influencing the cooperation of the probation officer with the client.

KEYWORDS

Probation and mediation service, restorative justice, probation officer, offender, alternative punishment, social work

OBSAH

Úvod.....	13
Cíl práce.....	15
3 Teoretická část	16
3.1 Probační a mediační služba ČR.....	16
3.1.1 Definice Probační a mediační služby ČR	16
3.1.2 Cíle probační a mediační činnosti.....	17
3.1.3 Restorativní justice	17
3.1.4 Probace.....	18
3.1.5 Mediace.....	19
3.2 Klient probační a mediační služby	20
3.3 Probační úředník	21
3.3.1 Zásady a principy činnosti pracovníků PMS	22
3.3.2 Práce probačního pracovníka.....	22
3.4 Alternativní tresty.....	23
3.4.1 Trest obecně prospěšných prací	24
3.4.2 Trest domácího vězení	26
3.4.3 Další alternativní tresty	27
3.5 Sociální práce v PMS	28
3.5.1 Sociální práce s pachateli trestných činů	29
3.5.2 Charakteristika delikventů	29
3.5.3 Metody pomoci klientovi PMS.....	30
4 Průzkumná část	33
4.1 Výzkumný cíl práce	33
4.2 Metodologie výzkumu	33
4.3 Výběr výzkumného souboru	35
4.4 Průběh průzkumu	35

5	Prezentace výsledků.....	36
6	Diskuze	49
7	Závěr	53
8	Použitá literatura	55
9	Přílohy.....	58

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1 - <i>Monitorace osob u trestu domácího vězení za rok 2021</i>	59
Obrázek 2 - <i>Nástěnka v Probačním a mediačním středisku</i>	61
Obrázek 3 - <i>Statistika kriminality v ČR v roce 2021</i>	62
Tabulka 1 - <i>Prezentace výsledků, obecné informace</i>	35
Tabulka 2 - <i>Prezentace výsledků, alternativní tresty</i>	37
Tabulka 3 - <i>Prezentace výsledků, problémové oblasti</i>	40
Tabulka 4 - <i>Prezentace výsledků, důvod k trestné činnosti</i>	41
Tabulka 5 - <i>Prezentace výsledků, služby a programy pro klienty</i>	43
Tabulka 6 - <i>Prezentace výsledků, pomoc klientovi</i>	45
Tabulka 7 - <i>Prezentace výsledků, vztah s klientem</i>	47

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
PMS	Probační a mediační služba
K	Klient
TČ	Trestná činnost, trestný čin

ÚVOD

Téma probace a mediace se v České republice začalo objevovat až po začátku druhého tisíciletí, kdy k nám postupně přicházelo ze zahraničí. Po založení Probační a mediační služby ČR roku 2001 nastal zlom v oblasti trestní politiky a začaly se uplatňovat prvky restorativní justice. Tato změna přispívá k prevenci trestné činnosti a tudíž ke snižování celkové kriminality. Jednou z hlavních složek této služby je sociální práce, kterou provádí probační úředník. Ten spolupracuje mimo jiné s klientem neboli s pachatelem trestného činu a snahou je navést pachatele na správnou cestu a změnit jeho chování tak, aby se zamezilo opakování kriminální činnosti. Dále neméně důležitá spolupráce je s obětí trestného činu, která se staví na podpoře a pomoci. Do řešení vzniklé situace způsobené trestnou činností je zapojována i komunita, ve které se pachatel i oběť vyskytují, jelikož má taktéž vliv na průběh procesu. Tato práce je velice náročná, ale na druhou stranu velice významná a prospěšná pro pachatele, oběť trestného činu i pro celou společnost.

Sociální práce se zaměřuje na jedince, kteří řeší určitý typ problému a jejím cílem je poskytnout pomoc, podporu anebo zdroje, díky kterým bude umožněno zlepšit životní podmínky jedince a jejich osobní rozvoj (Matoušek, Křišťan, 2013). Probační a mediační služba je udělována pro pachatele trestného činu na základě rozhodnutí soudu a ti ne vždy dochází dobrovolně. Jejich nedobrovolnost se může projevat i ve spolupráci s probačním úředníkem a tím pádem je naplnění cíle sociální práce ztíženo.

Probační a mediační služba nabízí alternativní možnost ku trestu odnětí svobody. Tyto možné alternativní tresty mají bezpočetně výhod oproti pobytu ve vazbě, a také mohou mít zásadní vliv na budoucí život pachatele trestného činu.

Zájem o tuto problematiku vznikl na základě zjištění faktu, jaký může mít probační a mediační činnost kladný vliv na jedince i na společnost. Bakalářská práce se primárně zaměřuje na spolupráci mezi probačním úředníkem a klientem této služby. Obsahuje pět kapitol v teoretické části a šestá kapitola se zabývá výzkumem.

V teoretické části bude vysvětlena Probační a mediační služba jako taková, její cíle a dále restorativní justice, jakožto koncept, ze kterého služba vychází. Další kapitoly jsou věnovány popsání klienta této služby a pracovníka neboli probačního úředníka. Pracovník se řídí dle zásad a principů a svoji práci vykonává podle Pravidel a standardů PMS. Větší kapitola je věnována alternativním trestům a způsobu jejich uplatnění. Poslední kapitola teoretické části

se zabývá problematikou sociální práce s klienty a jsou zde zmíněny možné faktory a příčiny, které vedou ke vzniku kriminálního chování u jedinců a také nástroje pomoci včetně probačních a resocializačních programů.

Cílem výzkumu bakalářské práce je zjistit možné faktory ovlivňující spolupráci mezi probačním úředníkem a pachatelem trestného činu, jakožto klientem PMS. Zájmem je objevit, kde se mohou vyskytovat úskalí, které mohou vést k narušení úspěšné spolupráce. Výzkum je doplněn o další výzkumné otázky, které jsou zaměřeny na téma alternativní tresty, na příčiny vzniku recidivy u klienta a na problémové oblasti během spolupráce. Pro naplnění cíle výzkumu je zvolena kvalitativní metoda formou polostrukturovaného rozhovoru. Zjištěné data jsou zobrazeny v tabulkách dle jednotlivých kategorií.

CÍL PRÁCE

Cílem práce je popsat význam Probační a mediační služby ČR, její činnost a dále se zaměřit na alternativní tresty. Dále zobrazit práci probačního pracovníka s klientem a průběh sociální práce v této oblasti. Závěr výzkumu bakalářské práce bude zjistit možné faktory ovlivňující spolupráci probačního úředníka s klientem.

3 TEORETICKÁ ČÁST

V první části kapitoly bude pospána Probační a mediační služba, její cíle a následně restorativní justice jakožto koncept, ze kterého celá probační a mediační činnost vychází. Dále budou definované pojmy probace a mediace, které samotná služba nese v názvu. Další část bude zaměřena na klienta a pracovníka Probační a mediační služby.

3.1 Probační a mediační služba ČR

3.1.1 Definice Probační a mediační služby ČR

Probační a mediační služba (dále jen PMS) je organizační složkou ve státu, která zajišťuje výkon dohledu a alternativních trestů nad klienty, kteří byli obviněni nebo odsouzeni. Nyní je nedílnou součástí všech vyspělých států v oblasti trestní spravedlnosti a řídí se restorativním přístupem. Hlavní účel této organizace je přispění k prevenci kriminality, minimalizovat riziko opakovaného páčání trestného činu, řešit konflikty, které nastanou z důvodu trestné činnosti a také má za cíl pomáhat obětem.

Největší rozvoj nastal od 1. 1. 2001, kdy nabyt účinnosti zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění. Tím vznikly předpoklady pro práci probačních a mediačních úředníků v uplatňování a výkonu alternativních trestů. (Veteška, 2015, s. 158)

Probační a mediační služba je na místě, kde se jedná především o trestnou činnost s menší vahou závažnosti. Je zde prostor pro pachatele, aby mohl škody a jiné újmy způsobené trestným činem napravit. Významem působnosti PMS v České republice je uplatňování nové trestní politiky, kde se prolíná hlavně sociální práce společně s trestním právem. Pozitivní dopady vycházející z tohoto systému mohou být snižování počtu osob ve vězení, předcházení kriminality, omezení rizika způsobující recidivu trestné činnosti, motivování pachatele k nápravě škod a vedení jej k odpovědnosti. (Veteška, 2015, s. 158)

3.1.2 Cíle probační a mediační činnosti

Cílem činnosti Probační a mediační služby je:

- Uskutečnit řešení konfliktů způsobených trestnou činností, které budou mít pozitivní dopad pro společnost.
- Poskytnout pomoc osobám, které se staly oběťmi trestného činu.
- Snaha o sociální integraci pachatele a o podporu v procesu desistence¹.
- Zprostředkovat výkon alternativní trestů.
- Dokládat podklady pro orgány činné v trestním řízení.
- Participovat se na předejití trestné činnosti.

3.1.3 Restorativní justice

Probační a mediační služba vznikla hlavně z toho důvodu, aby mohla být uplatňována nová trestní politika. Postupem času se ze zahraničí začaly v české trestní politice objevovat prvky restorativní justice. (Karabec, 2003, s. 41) Restorativní justice nebo také „obnovující spravedlnost“ je konceptem, který zahrnuje všechna možná řešení trestních věcí alternativou. Nejde ovšem o konkrétní návod či program k řešení. Veteška ve své knize říká, že v oblasti restorativní justice je poškozen hlavně stát a všechny prostředky jsou směřovány k ochraně státu neboli k ochraně společnosti před osobou, která spáchala trestný čin. Oproti tomu restorativní justice klade důraz na uvědomění si, že trestný čin způsobuje především narušení vztahů a lidskou újmu. (2015, s. 159) Na trestný čin je nahlíženo jako na sociální událost, která narušila život lidí v komunitě a je potřeba pracovat s důsledky. S uplatněním restorativní justice se hledají prostředky, jak by se mohlo dojít vyváženým způsobem k vyřešení sporu u všech stran, kterých se dotýká.

Hodnoty a principy restorativní justice

Jak již bylo zmíněno, restorativní justice není konkrétní návod či postup, a jelikož každé řešení trestného činu může být něčím specifické, stanovily se principy a hodnoty, podle kterých je možné spolupráci s klienty nasměřovat. První hodnotou je respekt, který zachováváme k pachateli, k oběti, a i dalším zúčastněným. Další důležitou věcí je vzbudit u pachatele odpovědnost, kterou si za své následky nese a zároveň je významné posílení motivace k obnovení zprerhaných sociálních vazeb. Důraz v restorativní justici je kladen na dialog, který je zásadní mezi všemi zúčastněnými osobami. Velkou snahou je, aby se všichni aktivně zapojili

---

¹ Desistence – proces ukončení páčání trestné činnosti (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2021)

do řešení události, jelikož se událost týká především pachatele, oběti a rodinných příslušníků, nikoliv formální autority. Dalším principem v restorativní justici je vyváženost, čímž je myšleno, aby bylo docíleno rovnováhy v komunitě takovým způsobem, že je nalezeno pro všechny přijatelné řešení. Své místo má také dobrovolnost, která představuje svobodu v rozhodnutí, zdali se chci procesu zúčastnit či nikoliv. Dalším principem restorativní justice je pospolitost. Trestný čin se nepovažuje za soukromou věc mezi zúčastněnými, ale naopak se do řešení snaží zapojit komunita, ve které pachatel i oběť žijí. Spolu s pospolitostí souvisí individualita, jedinečnost každého člověka. (Štern, 2010, s. 34)

K restorativní justice vznikl od Rady Evropy podklad, týkající se jejího uplatnění v praxi, o kterém byl zaznamenán rostoucí zájem členskými státy. Doporučení bylo přijato v roce 2018 s cílem používání restorativní justice v souvislosti s trestním řízením. Dalším cílem je, aby se postupy dále rozšiřovaly a aby byl proces co nejefektivnější. (EUROPEAN FORUM FOR RESTORATIVE JUSTICE, 2021)

3.1.4 Probace

Pojem probace vychází z latinského jazyka a v překladu to znamená zkoušet, ověřovat či dohlížet. Jde především o výkon dohledu probačního pracovníka nad obviněným, obžalovaným či odsouzeným. V zákoně č. 275/2000 Sb., § 2 odst. 1 je dále uvedeno, že jde také o „...sledování chování odsouzeného, kontrola výkonu omezení a povinností uložených obviněnému a dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“ (Zákon č. 275/2000 Sb.)

Parole

Parole znamená podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kdy odsouzený slibuje, že se bude chovat řádně. Odsouzený má během výkonu trestu odnětí svobody příležitost oslovit probačního úředníka, se kterým naváže spolupráci. Po několika návštěvách odsouzeného ve věznicích a shromáždění všech důležitých informací, pracovník PMS připraví podklady pro rozhodnutí o podmíněném propuštění. Během spolupráce se zjistí potřeby a rizika odsouzeného, např. že odsouzený vyžaduje léčbu závislosti, a nebo že bude po propuštění třeba řešit bydlení apod. Soud poté rozhodne, zda ustanoví podmínky podmíněného propuštění. Může se jednat o uložení dohledu, uložení povinnosti zúčastnit se probačního a rekvalifikačního programu a jiné. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 2022)

Probační dohled

Probační dohled soud ukládá, je-li pachatel trestného činu podmíněně upuštěn od potrestání s dohledem anebo je podmíněně odsouzen k trestu odnětí svobody s dohledem. Další možnost probačního dohledu nastává v situaci, kdy je odsouzený podmíněně propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. Probace se také využívá v případech podmíněného zastavení v trestním stíhání, při podmíněném odsouzení a při výkonu trestu obecně prospěšných prací. Od roku 2004 může být probační dohled udělen mladistvému jako výchovné opatření anebo může nahrazovat vazbu. (Štern, 2010, s. 71)

Probační pracovník vytváří s klientem v rámci dohledu probační program, tedy konkrétní plán dohledu. V probačním programu nalezneme délku zkušební doby, uložené povinnosti a omezení a zmiňuje další možné pravidla dohledu, jako může být např. četnost konzultací, průběžné kontrolování plnění podmínek atd. V téhle fázi je klient seznámen s následky, které mohou vyplynout při neplnění probačního programu. Jednou za 6 měsíců (není-li stanoveno jinak) má pracovník povinnost zpracovávat **záznamy o průběhu výkonu**. V záznamech nalezneme mimo popisu aktuální životní situace klienta také zhodnocení průběhu spolupráce od pracovníka a dále doporučení na další průběh dohledu. (Matoušek, 2005, s.293)

3.1.5 Mediace

Mediaci můžeme obecně označit jako alternativní mimosoudní řešení konfliktu mezi obviněným a poškozeným, která je vedena třetí neustrannou a neutrální osobou nazývanou mediátor. Osoba vykonávající mediátora musí být zapsaná v seznamu a její výkon práce je řízen zákonem č. 202/2012 Sb. o mediaci. Cílem zúčastněných stran je nalézt konstruktivní řešení díky nenásilné komunikaci a vzájemného porozumění. Mediace se považuje za nejvhodnější nástroj pro úpravu vztahů, kde na sebe osoby navzájem emociálně působí, např. rodinné spory. Mimo jiné se mediace uplatní i ve sporech občanských nebo pracovních.

Největší rozvoj nastal na konci 20. století, jelikož se ve společnosti objevovalo více konfliktů a rostlo napětí mezi občany. V souvislosti s tím se poprvé v české legislativě uvedl v platnost zákon č. 2/1992 Sb., o kolektivním vyjednávání. Následně se pojem mediace vyskytl v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který se stal pro PMS klíčový a stanovil předpoklady pro uplatnění v trestní justici. (Zákon č. 257/2000 Sb.; Veteška, 2015, s. 102–104)

V Probační a mediační službě mediace probíhá mezi obviněnou osobou a poškozeným, jemuž byla způsobena škoda či újma. Zdali bude spor pomocí mediace řešen, závisí na rozhodnutí poškozeného. Důraz na využití mediační služby je kladen především u mladistvých, kdy policejní orgány i státní zástupci informují střediska PMS o případech, kde byla spáchána trestná činnost. Řešení konfliktní situace se započíná od začátku trestního řízení. (Zákon 202/2012 Sb.)

V kontextu s restorativní justicí je mediace výrazným činitelem, kdy je brán ohled na přímé potřeby oběti, pachatele i celé komunity. Když se oběť trestné činnosti rozhodne mediaci využít, většinou od celého procesu očekává, že dostane odpověď na otázky, které v roli poškozeného přicházejí. Nejčastěji to jsou otázky typu „*Proč zrovna já?*“, „*Proč to vůbec udělal?*“. Oběť má potřebu pachatelovi sdělit, jaké měla pocity, když se trestný čin stal, jak moc ji to zasáhlo a jaký to mělo veškerý dopad na ni i na její okolí. Během mediace se očekává, že pachatel oběti podá upřímnou omluvu, uzná svoji chybu a následně bude projevovat snahu trestný čin napravit. Setkání se „*tváří v tvář*“ hraje také roli ve změně postoji pachatele, protože se „*znemožní obvyklé racionalizační či neutralizační techniky v jeho mysli*.“ (Dignan, 2005 in Holá, 2013, s. 327; Holá, 2013, s. 327–328)

3.2 Klient probační a mediační služby

Klientem probační a mediační služby je osoba, která je obviněna či odsouzena za trestný čin anebo osoba poškozená trestným činem. Tyto klienti mohou být děti mladší 15 let, pokud je jejich čin považován za trestný, dále to mohou být mladiství v rozmezí 15–18 let anebo dospělé osoby. Klienty PMS bychom mohli rozdělit do 2 kategorií co se týče fáze procesu trestního řízení.

Do první kategorie spadají klienti, kteří jsou před rozhodnutím státního zástupce nebo soudu. Takového klienta můžeme nazývat „dobrovolným“ a jeho spolupráce se střediskem PMS může být navázána čistě z jeho iniciativy a nebo podnět přichází ze strany policejních orgánů, státního zástupce či soudu. Z pravidla jde o osoby, kterým nehrozí trest odnětí svobody delší jak 5 let. V těchto případech jde ze strany PMS o motivování klienta v řešení následků trestného činu, o obstarání podkladů pro rozhodnutí soudu a vytváření podmínek pro uložení alternativního trestu, který by byl nejvíce vhodný. Klientům, kde není možné uložit alternativní trest z důvodu závažné trestné činnosti, pomůže výstup činnosti PMS, který může hrát roli v rozhodnutí o výši trestu odnětí svobody. Dalším specifikem může být klient, kterému byla

vazba nahrazena probačním dohledem, pomocí kterého je klient kontrolován v dodržování stanovených povinností a podmínek.

Druhou kategorií jsou klienti, kterým již byla uložena povinnost, opatření či jiná alternativa ke trestu odnětí svobody soudem nebo státním zástupcem, a tudíž se nachází ve fázi po rozhodnutí. V případech u osob mladších 15 let a mladistvých může jít mimo jiné také o výchovné, ochranné anebo trestní opatření. Dalším klientem PMS, který má povinnosti vůči této službě, je osoba podmíněně propuštěná z výkonu trestu odnětí svobody. Spolupráce s těmito klienty je založená především na kontrolování plnění udělených povinností a vykonávání trestu. Při neplnění těchto udělených povinností je klient sankciován. Vedle kontroly je užíván nástroj pomoci, díky které je klient veden směrem, aby se v budoucnu vyhnul recidivě trestné činnosti.

Poslední skupinou klientů PMS jsou osoby poškozené trestnou činností. Podmínkou je, aby byl udělen souhlas se spoluprací. Klient může využít nabízenou psychosociální pomoc, může získat informace o průběhu trestního řízení a také může být za jistých předpokladů zprostředkována mediace. Také pracovník informuje klienta o sociálních službách v okolí, které je možno využít. (Matoušek, 2005, s. 284 – 285)

3.3 Probační úředník

Dle zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním je úředník Probační a mediační služby (dále jen „probační úředník“) označen jako osoba, která vykonává probaci a mediaci. Probační úředník musí mít vystudovanou vysokou školu ve společenskovědním oboru zakončenou magisterským titulem. Dále musí absolvovat kvalifikační vzdělání v rozsahu 12 měsíců určené pro práci v Probační a mediační službě a následně splnit odbornou zkoušku. Ve střediscích působí také asistenti PMS, kteří vykonávají administrativní práci a další služby dle pokynů probačních úředníků související s výkonem probace. Práci asistenta může vykonávat osoba se středoškolským vzděláním v oboru společenskovědním a splněním specializačního kursu v délce 6 měsíců. Všichni pracovníci mají povinnost dalšího vzdělávání a prohlubování své odbornosti. (Zákon č. 141/1961 Sb.)

3.3.1 Zásady a principy činnosti pracovníků PMS

Hlavním posláním PMS je pomáhat k naplnění trestní spravedlnosti. Dva hlavní nástroje nesoucí název probace a mediace, pod sebou skrývají mnoho činností, které vedou k naplnění tohoto poslání. Je důležité, aby všechny složky práce byly využívány v rovnováze a dle potřeb klienta. Proto je významné, aby probační úředník znal informace o klientově osobním, rodinném a sociálním životě. (Tomášek, 2016, s.19–20)

Společně s plněním úkonů vedoucí k naplnění trestní spravedlnosti je pro pracovníka nezbytné, aby se držel následujících principů a zásad PMS:

- **Důstojnost jednání** – probační pracovník pamatuje na základní lidská práva a svobody a respektuje u každého klienta důstojnost a autonomii.
- **Zákonnost** – postupy pracovníků musí odpovídat daným zákonům.
- **Přiměřenost intervence** – pracovník PMS zasahuje do klientovi situace do takové míry, dokud to povoluje pravomocné rozhodnutí soudu či státního zástupce.
- **Transparentnost** – v celém procesu je snahou, aby byly orgány činné v trestním řízení informovány o spolupráci s klientem.
- **Individualizace** – každý pracovník přistupuje ke klientovi individuálně a dbá na jejich potřeby, zájmy a zohledňuje i okolnosti celé situace.
- **Včasnost intervence** – Snahou pracovníka je, aby byla spolupráce s klientem navázána co nejdříve.
- **Vyváženost** – PMS má snahu najít pro všechny strany přijatelné řešení s ohledem na zájmy a potřeby. Hledá se rovnováha mezi obviněným, poškozeným a společností.
- **Motivace** – Pracovník PMS klienta motivuje k převzetí odpovědnosti za následky trestného činu a zároveň ke snaze je aktivně odčinit. Společně je usilováno, aby klient dokázal změnit jeho vzorce chování, které jsou v rozporu se zákonem, díky nalezení vlastních zdrojů a kompetencí. (Matoušek, 2005, s 286–287)

3.3.2 Práce probačního pracovníka

Práce probačního pracovníka je vedena dle dokumentu vydaným PMS s názvem **Pravidla a standardy Probační a mediační činnosti**, který byl aktualizován v roce 2021. Tento dokument obsahuje závazná obecná pravidla a standardy činnosti a dále pracovní a metodické postupy, které jsou rozpracovány dle jednotlivých specializovaných činností. (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021)

Obecně probační pracovník realizuje, koordinuje a organizuje probační dohled a alternativní tresty. Práce probačního pracovníka spočívá především na individuální spolupráci s obviněným nebo odsouzeným, ke které dochází pravidelně formou osobního setkání. Další způsoby práce s klientem:

- Návštěvy v místě klientova bydlí.
- Spolupráce s dalšími institucemi a pracovníky, kteří se odsouzeným zabývají
- Spolupráce s činnými orgány v trestním řízení (policie, soud, vězeňská služba)
- Spolupráce s obětí trestné činnosti
- Sjednání řešení konfliktu mezi pachatelem a obětí (mediace)
- Využívání specifických skupinových programů pro klienta

Těmito postupy by mělo být zabráněno v opakování trestné činnosti a měl by být podpořen takový způsob klientova života, aby neohrožoval sám sebe a ani svoje okolí.

3.4 Alternativní tresty

Alternativní trest je obecně považován za alternativu k trestu odnětí svobody. K bližšímu vyjasnění je třeba uvést, že alternativní trest je náhradou za nepodmíněný trest odnětí svobody, a tudíž nelze trest uložit zároveň s výkonem trestu odnětí svobody. Při rozhodování o potrestání pachatele se bere ohled na povahu a závažnost trestného činu a také na poměry konkrétní osoby. Trest musí být zvolen vhodně ku posuzovanému případu, aby mohl posloužit lépe jak trest odnětí svobody. Odsouzený musí mít předpoklady, že bude schopný plnit podmínky alternativního trestu a také, že dojde k nápravě i bez zbavení jeho osobní svobody.

Výhod v této oblasti je mnoho. Mezi ty přední se staví snížení finančních nákladů, uvolnění míst ve věznicích a také předejití kriminogenních vlivů spojených s pobytem ve vězení. Pachatel zůstává na svobodě v okruhu svých blízkých a rodiny, což má přínos pro psychický stav, je zachována možnost navštěvovat nadále zaměstnání a tím je zvýšená pravděpodobnost, že dojde k nahrazení škody způsobené trestnou činností. Tímto je pro odsouzeného lépe nakročeno k úspěšné resocializaci, a tím pádem se předchází k recidivě kriminálního jednání. (JUSTICE ČESKÉ REPUBLIKY, 2017)

Mezi alternativní tresty v ČR se řadí:

- Trest obecně prospěšných prací
- Trest domácího vězení
- Za určitých podmínek peněžitý trest
- Podmíněné odsouzení s dohledem

Vývoj

Po změně režimu roku 1989 bylo zaznamenáno navýšení trestné činnosti ve státu. Důsledkem této skutečnosti bylo přetížení systému trestního řízení a jelikož byl výběr z alternativních trestů úzký, trest odnětí svobody patřil mezi nejčastější, a tím docházelo k naplňování kapacit věznic. Po delší době bylo poukazováno na to, že tento trest je neefektivní z hlediska resocializace pachatele a také byl velice finančně zatěžující. Zásadní událostí pro změnu v této oblasti bylo přijetí Doporučení Rady Evropy č. 2/87/18 den 17.9. 1987, které se týkalo zjednodušení trestního procesu. Byly zmíněny názory, které podporovaly rozvoj alternativních trestů a to takové, že mohou být řešeny konflikty mezi oběma stranami i společností a dále, že odsouzený nebude ve společnosti natolik stigmatizován a bude poskytnuta pomoc oběti. Další pozitivní důvody byly takové, že alternativní tresty odlehčí systém trestní justice a tím pádem bude docházet k rychlejšímu rozsudku. Také dojde k objevení dalších efektivních způsobů státního donucení.

V roce 2003 nastal významný posun v restorativní justici, kdy byl přijat zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon změnil dosavadní způsob zacházení s mládeží, který bere ohled na potřeby této věkové kategorie. Před schválením tohoto zákona se s mladistvými zacházelo v průběhu trestního řízení, až na malé výjimky, stejně jako s dospělými a nebrala se v potaz jejich aktuální životní situace a ani se opatření nezaměřovala do budoucnosti. (Scheinost, 2010, s. 55)

3.4.1 Trest obecně prospěšných prací

V rámci obnovy trestního práva se stala v lednu 1996 účinná novela č. 153/1995 Sb., která pojednává o trestu obecně prospěšných prací (dále v textu OPP), jakožto o první významné alternativě k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Změny nastaly s novelou zákona č. 265/2001 Sb., která udává, že je možné udělit trest OPP samostatně bez dalších druhů trestu. Další změna byla v rozšíření subjektů poskytujících OPP, které jsou evidováni v celorepublikovém katalogu. Do té doby to bylo možné trest vykonávat jen v obci. Také bylo

uvedeno, že pachatel vykonává trest bez nároku na výdělek a soud při udělování musí přihlížet na zdravotní stav a možnosti pachatele. Během výkonu trestu musí být přítomen probační úředník, který spolupracuje nejen s odsouzeným, ale také se soudy, poskytovateli, a i s obětí trestného činu.

Pachatelům, s méně závažnou trestnou činností, je umožněno odčinění tohoto skutku jejich vlastní prací k obecnému prospěchu. Méně závažnou trestnou činností se rozumí např. vandalství, výtržnictví anebo drobné majetkové trestné činy. (Scheinost, 2010, s. 58)

Trest OPP může být udělen v rozsahu od 50 do 300 hodin. Pro výkon jsou stanoveny aktuální podmínky, a to, že *„odsouzený je povinen vykonat práce osobně, bezplatně, ve svém volném čase a nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy soud nařídil jejich výkon.“* (Štern, 2010, s. 90) Pokud jsou odsouzeným porušeny podmínky tohoto trestu, může mu hrozit trest odnětí svobody. Délka pobytu ve vězení by se odvíjela od množství neodčiněných hodin, kdy se jedna hodina přemění v jeden den. Za správné plnění podmínek stanovených soudem a vedením řádného života, má naopak odsouzený možnost, že mu bude trestný čin vymazán z trestného rejstříku. Dalšími výhodami tohoto trestu jsou, že se nemusí odsouzený přerušovat rodinné, pracovní či ostatní sociální kontakty. Odsouzenému je umožněno zařazení do společnosti bez stigmatizace.

Role pracovníka při OPP

Probační úředník u klienta zjišťuje a vyhodnocuje ještě v předjednání soudu možná rizika pro výkon toho trestu. Pokud je trest OPP udělen, klíčovou pozici zde má probační úředník, který podává návrh na místo výkonu trestu OPP, druh práce a podává informace soudu o průběhu a případných problémech. Pracovník má taktéž na starosti administrativní úkony související s výkonem a je odborníkem v legislativních úpravách ve vztahu s poskytovateli OPP. Dalšími činnostmi pracovníka ve vztahu s klientem jsou: motivování ho k výkonu trestu, pomoc při řešení případných problémů, poskytování informací o OPP, kontrolování plnění uložených povinností a omezení, a také řádné plnění trestu OPP. (Štern, 2010, s.90)

3.4.2 Trest domácího vězení

V České republice se trest domácího vězení v zákoně objevil poprvé v roce 2010 a to ve vyhlášce č. 456/2009 Sb. o kontrole výkonu trestu domácího vězení. V té době se začala prosazovat integrace pachatelů v jejich přirozeném prostředí a snahou bylo se vyhnout rizikovým vlivům, které souvisí s pobytem ve věznicí. Jedná se alternativní trest, který je určen především pro pachatele, kteří svým trestným činem neohrožují společnost. Při rozhodování pro uložení tohoto trestu je brána v potaz povaha trestné činnosti a také poměry pachatele. Pro výkon trestu je potřeba písemného slibu ze strany pachatele, kde bude napsáno, že trest bude vykonávat v místě předem dohodnutém, a že bude spolupracovat s probačními úředníky během kontroly.

Výhodou trestu domácího vězení je, že pachatel může nadále vykonávat své zaměstnání. Během výkonu trestu jsou stanoveny vycházky od 5:00 do 20:00 hodin v pracovní dny. Ve svátky a po dobu pracovního volna má pachatel povinnost zdržovat se v obydlí předem určeném. Pachatel, pokud tak bylo rozhodnuto, plní další udělené povinnosti soudem stanovené jako je např. napravení či nahrazení škody vzniklé trestným činem. Pokud nejsou podmínky dodržovány, může dojít k přeměně trestu na trest odnětí svobody v délce až 1 roku dle § 61 v zákoně 40/2009 Sb.

Soud může udělit výjimku v opuštění obydlí, a to v tom případě, jestliže pachatel navštěvuje ve dnech pracovního volna bohoslužbu. V případě potřeby může být trest poupraven a to tak, že lze změnit místo obydlí, trest lze odložit, přerušit anebo také změnit čas vycházek. Trest nemůže být udělen osobám mladších 15 let a maximální délka trestu jsou dva roky. (Štern, 2010, s.150–151)

Kontrola plnění trestu probíhá namátkově probačním pracovníkem anebo elektronickým kontrolním systémem. Zákonem je stanoveno, že se na finanční pokrytí nákladů za výkon trestu podílí i pachatel. Nyní je výše poplatku stanovena 50 Kč na den. Dle statistik Ministerstva spravedlnosti za rok 2021 bylo monitorováno v ČR 220 pachatelů. (Příloha A), (Vyhláška 458/2009 Sb.) V zahraničí funguje kontrolování pachatelů elektronickým kontrolním systémem v podobě náramků. V České republice probíhalo elektronické monitorování 3 roky. V roce 2021 bylo zrušeno z důvodu nedostatku dodavatelů těchto zařízení. (JUSTICE, 2021)

3.4.3 Další alternativní tresty

V této podkapitole se nacházejí další možné alternativní tresty, které jsou popsány v trestním zákoníku a je k nim přiřazena stručná definice.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Tento trest je ukládán především pachatelům dopouštějících se trestné činnosti spojené s konáním jistých sportovních, kulturních a jiných akcí. Nejčastěji se jedná o události jako je hokejový zápas či fotbalové utkání, kde mnohdy dochází k násilným projevům a agresi. Na kontrole dodržování trestu zákazu vstupu se podílí mnoho subjektů. Mimo PMS je to Policie ČR, organizátoři nepovolených událostí a poskytovatelé specifických programů. (Štern, 2010, s. 161)

Propadnutí majetku

Soud může uložit trest s ohledem na osobu a okolnosti u spáchané trestné činnosti. Jedná se o situace, kdy se pachatel snažil získat anebo již získal nezákonně majetkový prospěch. Soud může o tomto trestu rozhodnout i jako o samostatný trest, jestliže to zákon povoluje.

Peněžitý trest

Peněžitý trest má stejné podmínky jako trest propadnutí majetku. Jeho výměra se může pohybovat v denních sazbách od 100 Kč do 50 000 Kč. Nejméně denních sazeb může být 20 a nejvíce 730.

Propadnutí věci

Soud může rozhodnout o propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty, které byla spojena s trestným činem. Tato věc či majetek musí náležet pachateli. Po rozhodnutí soudu propadlá věc náleží státu.

Zákaz činnosti

Zákaz činnosti může být uložen na dobu od jednoho roku až do deseti let. Podstata trestu je v tom, že odsouzenému je zakázáno výkonu určitého zaměstnání, povolání, funkce anebo takové činnosti, která vyžaduje zvláštní povolení. Po vykonání trestu se na pachatele hledí jako na neodsouzeného.

Zákaz pobytu

Zákaz pobytu může být uložen soudem, pokud pachatel ohrožuje jistým způsobem veřejný pořádek, rodinu, zdraví, mravnosti nebo majetek. Zákaz pobytu může být uložen mimo pachatelův trvalý pobyt v délce 1 rok až 10 let.

Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti

Pachatel následkem své trestné činnosti ztrácí vyznamenání, čestná uznání a jiné čestné tituly dle předpisů ČR, pokud byl odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v délce dvou let a více. V případě ztráty vojenské hodnosti je pachateli snížena dosavadní hodnost na hodnost vojína.

Vyhoštění

Vyhoštění se vztahuje na pachatele, kteří nejsou občany ČR. Trest lze udělit na dobu neurčitou, anebo od 1 roku do 10 let, a to v případě, že pachatel splňuje podmínky. (Zákon č. 40/2009 Sb.)

3.5 Sociální práce v PMS

Využitím sociální práce při řešení trestných činů se napomáhá k ochraně společnosti a snižuje se tak opakované porušování trestních norem. Sociální práce bere na vědomí přání společnosti a zároveň také přání klientů. Cílem sociálního pracovníka je pomocí komunikace dojít k vyváženosti mezi oběma stranami, a také usiluje o vzájemnou spolupráci a součinnost.

Sociální práce nahlíží na každou osobu jako na jedinečnou s individuálními potřebami, starostmi a zájmy. Pracovník by měl u každého klienta hledat jeho silné stránky, schopnosti, zdroje a prožitě zkušenosti. V Probační a mediační službě ČR jsou klienti, kteří se ve svém životě setkali se situací, kterou nedokázali řešit vlastními silami. Zde se významně sociální práce projevuje u hledání klientových zdrojů, díky kterým bude moct řešit své problémové situace sám a bez porušování zákona. Sociální práce se zde pohybuje na dvou rovinách, a to mezi justičním systémem, kde převládá kontrola, a na druhé straně, kde se více uplatňuje pomoc a psychosociální podpora. (Rozum, J. et al., 2000, s. 83)

3.5.1 Sociální práce s pachateli trestných činů

Cílem práce sociálního pracovníka s pachatelem trestného činu je nasměrovat ho k nápravě škod, které svým činem způsobili, napomocť mu k začlenění do společnosti a snížit riziko opakování se trestného činu. Výsledek vede k ochraně společnosti před kriminalitou.

Osoba, která spáchala trestný čin, se ve většině případech setkala s deprivacními vlivy, jako jsou: nefunkční rodinné zázemí, nízké vzdělání, nevhodné sociální prostředí anebo náročné životní události. Pokud je pachatel odsouzen k trestu odnětí svobody, setká se s dalšími deprivacními vlivy vyskytující se ve vězeňském prostředí. Po opuštění věznice je nahlíženo na pachatele jako na kriminálního a často jsou zpřetrhané sociální vazby. Psychické zdraví osob po propuštění bývá zhoršené a také je postižena ekonomická stránka, kdy často pachatelé musí čelit původním dluhům a také nově vzniklým dluhům. (Matoušek, Křišťan, 2013, s. 484)

3.5.2 Charakteristika delikventů

Neexistuje žádný model osobnosti, který by jednoznačně předurčoval kriminální chování. Avšak příčin tohoto chování je mnoho. Faktory pro rozvoj rozdělujeme na biologické, psychické a sociální.

V **biologických faktorech** hraje velkou roli pohlaví, kde se u 9 z 10 případů došlo ke kriminálnímu chování u mužů. Dále je významným faktorem věk, kdy je nejvíce uvězněných osob ve věku do 26 let. Také se berou v potaz vrozené dispozice, tedy o neurofyziologicky podmíněné dispozice. Kriminální jedinci jsou více dráždiví a impulzivní, kdežto na druhou stranu jim chybí frustrační tolerance.

Jeden z hlavních **psychických faktorů** je mentální úroveň. Ve větší míře spáchá trestný čin osoba s nižšími rozumovými schopnostmi, protože má nižší schopnost posoudit danou situaci. Není ale výjimkou, pokud je osoba mentálně průměrná až geniální. Další skupinou jsou osoby trpící poruchou osobnosti, které mají odlišnosti ve vztazích k druhým a i k celé společnosti. Osoby s poruchou osobnosti mohou být emočně nestabilní, asociální, agresivní anebo se mohou tyto projevy prolínat.

Jako zásadní **sociální faktor** ovlivňující naše chování je rodina, kde si jedinec utváří vzorce chování. V rodině je mnoho aspektů, které jedince mohou ovlivnit negativním stylem života. Jedním z aspektů jsou rodiče, kteří nejsou schopní pečovat o děti a sami se dopouštěli nebo dopouštějí chování s projevem antisociálním a asociálním, kam spadá závislost na návykových látkách, trestná činnost atd. Další vliv na jedince má, zda je rodina funkční. Pokud rodina neplní svoje funkce, dochází především k rozvoji psychické deprivace. Za zásadní je také považováno,

zda je rodina úplná anebo je jeden z rodičů nahrazen nebo dokonce chybí. Pokud je rodina neúplná, je upozorováno, že dochází k rozvoji delikventního či kriminálního chování. Stejně projevy se objevují i pokud je jedinec vychováván v ústavním zařízení nebo pokud byl u dítěte zjištěn syndrom CAN (Syndrom týraného a zneužívaného dítěte).

Mezi další sociální faktor, který má vliv na postavení ve společnosti, je dosažená úroveň vzdělání. Pachatelé trestných činů se obecně nacházejí v nižších sociálních vrstvách a v tomto postavení se seberealizují. Se vzděláním souvisí i zaměstnání. U těchto jedinců vzniká nezaměstnanost, a to důvodu chybějících kvalifikací, pracovních dovedností, návyků a také zkušeností. Ruku v ruce se s nezaměstnaností nese trávení volného času. Ve většině případů je vysledováno, že byl tráven nevhodně. Jedinci se identifikují s lidmi v dané společnosti a hledají způsoby k zajištění jistoty. Tyto způsoby vedou k zaopatřování si majetných věcí nelegitimní cestou. (Fischer, 2014, s.170–174)

3.5.3 Metody pomoci klientovi PMS

Pomoc a kontrola

V rámci probačního dohledu byla zmíněna pomoc a kontrola. Tyto nástroje je třeba užívat v rovnováze, neboť je mezi nimi tenká hranice. Může nastat situace, kdy přebírá probační úředník odpovědnost a aktivitu za klienta a ten se může dostat do pozice pasivního příjemce, jelikož svoje činy vidí jako zbytečné. Naopak pokud probační úředník nechává klientovi velkou volnost, nenaučí se přijímat stanovená pravidla. V nejlepším případě je dobré, pokud probační úředník ze začátku dohledu klienta vede a nasměruje ho správným směrem. Poté nechá, pokud je to v silách klienta, aby se klient realizoval sám. (Matoušek, 2012, s.222)

Profesionální rozhovor

Profesionální rozhovor je klíčovou metodou pro práci v PMS. Tato metoda je univerzální a je využívána jako profesionální komunikační nástroj, kde se projevují specifické dovednosti a odbornost. Umožňuje rychlé a přehledné předání informací a má vyjasněné nástroje profesionální kontroly a pomoci. Metoda staví na spolupráci, respektu a otevřenosti. Obsahuje užitečné otázky, které vedou k ujasnění, utřídění a pochopení získaných informací. (Štern, 2015)

Probační a resocializační programy

Probační a resocializační programy mají za cíl pomoci pachatelovi dosáhnout jeho změny se záměrem snížit rizika další recidivy. Programy fungují tak, že mají „*strukturovanou, specificky zaměřenou intervenci, která je svým obsahem a formou zacílena na kriminální chování pachatelů.*“ Konkrétně programy pracují s nalezenými riziky klienta a zaměřují se cíleně na faktory, které vedly k trestné činnosti. Programy berou ohled na specifické způsoby učení a snaží se ho navrátit zpět do běžné společnosti. Forma programu může být individuální, skupinová nebo kombinovaná a mimo pachatele samotného může být zapojena také jeho rodina a nebo komunita. Do programu se pachatel dostane, pokud tak rozhodne soud a nebo státní zástupce dle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu nebo zákona č. 218/2003, o soudnictví ve věcech mládeže v platném znění. Další možností je, že se pachatel rozhodne sám a domluví se v rámci probačního dohledu. (Matoušek, Křišťan, 2013, s. 487; PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2022)

Specifické skupinové programy mají posilovat sociální, profesní a pracovní dovednosti a naučit klienta hospodařit s penězi. Dále mají posílit dovednosti, které se uplatní ve vlastním podnikání, mají klienta naučit sebekontrolu při agresivitě a u sklonů ke kriminálnímu chování, naučit zdravému životnímu stylu, asertivnímu stylu komunikace a řešení konfliktů atd. Další zvláštní programy jsou určeny pro pachatele, kteří jsou závislí na návykových látkách, jsou pachateli, kteří způsobili sexuálně motivovaný čin a nebo se dopustili domácího násilí. (Matoušek, Křišťan, 2013, s. 486)

Většina nynější probačních a resocializačních programů vychází z behaviorální a kognitivní psychologie, kde se předpokládá, že pachatel změní své dosavadní chování tím, že si osvojí tzv. profesionální způsob chování. V České republice nyní probíhají tři resocializační programy. První je Vnímám i Tebe, který je určený pro dospělé pachatele a zaměřuje se na posílení odpovědnosti v jednání a na nápravu důsledků trestné činnosti. Další program je určený pro řidiče, „*...kteří se dopustili trestné činnosti v dopravě, včetně činů způsobených pod vlivem drog či alkoholu. Program je zaměřen na rozpoznání spouštěčů a projevů rizikového chování, jeho cílem je naučit pachatele řešit kritické situace jinak a upevňovat jejich žádoucí postoje a chování.*“ Posledním programem je Punkt Rodina, který je určený mladistvým pachatelům. „*Program má za cíl posílit silné stránky mladistvého a naučit jej nové strategie vedoucí k dosažení cílů bez konfliktu se zákonem. Mladiství se učí mít pod kontrolou své chování v rizikových situacích.*“ (PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, 2022)

V anglosaských zemích se v praxi uplatňují nejvíce programy, které se zaměřují na změnu poznávacích schopností a na rozvoj sociálních dovedností. Mezi ně se řadí:

- Programy na zvládnutí emocí a afektů
- Programy pro pachatele trestné činnosti, kteří jsou závislí na návykových látkách
- Program pro uvědomění si dopadu trestného činu u oběti
- Program pro pachatele domácího násilí
- Program pro pachatele, kteří spáchali násilný trestný čin

Specifikem v této oblasti je práce s pachateli, kteří vykonali sexuální trestní čin. Zde se využívají motivační rozhovory, které jsou považovány za klíčový nástroj. Motivační rozhovory se také využívají u pachatelů závislých na návykových látkách.

U mladistvých se probační programy využívají také, ale s rozdílem, že je do procesu zahrnuto i výchovné prostředí jako jsou rodiče, učitelé apod. (Matoušek, Křišťan, 2013, s. 489)

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

V této části bakalářské práce je popsána praktická část, která zahrnuje hlavní výzkumný cíl a výzkumné otázky, metodologii samotného výzkumu, výběr respondentů a popis průběhu. Na závěr jsou interpretovány výsledky práce. Výzkum se především zabývá prací probačního pracovníka, kde se konkrétně zaměřuji na spolupráci s pachatelem trestného činu.

4.1 Výzkumný cíl práce

Hlavním cílem výzkumu je zjistit možné faktory ovlivňující spolupráci probačního úředníka s klientem. Teorie popsaná v předchozích kapitolách navazuje na praktickou část a její obsah bude doplňovat následující výzkum.

Hlavní výzkumný cíl:

- Zjistit možné faktory ovlivňující spolupráci probačního úředníka s klientem.

Pro nasměrování výzkumu a naplnění hlavního cíle byl vytvořen následující dílčí cíl a výzkumné otázky.

Dílčí cíl:

Zmapovat situace při poskytování sociální pomoci klientovi, které by mohly být pro probačního úředníka zátěžové.

Výzkumné otázky:

- Jaké vidí probační úředníci výhody a nevýhody u alternativních trestů?
- Co považují probační úředníci za nejčastější problémovou oblast během spolupráce s klientem?
- Jaké jsou nejčastější příčiny, které vedou k recidivě trestné činnosti u klienta?

4.2 Metodologie výzkumu

Pro výzkum bylo zvoleno kvalitativního přístupu, který se jeví jako nejvhodnější, a to z toho důvodu, že díky tomuto přístupu lze více porozumět a proniknout hluboko do problematiky zkoumaného jevu. Jak uvádí metodolog Creswell: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému.“ (Creswell, 1998 in Hendl, 2016, s.50) Během sběru dat se výzkumník drží předem stanoveného cíle výzkumu, ovšem v průběhu dochází k vytvoření nových

průzkumných otázek a hypotéz. Výzkumník se snaží získat a analyzovat jakékoliv informace, které mohou přispět k vyjasnění výzkumných otázek, ze kterých se následně provádí závěr. V přímém kontaktu s respondenty má výzkumník možnost lépe pochopit situaci, o kterou se zajímá. Zkoumání probíhá dlouhodobě a intenzivně v podmínkách, kde se jedinec přirozeně vyskytuje. (Hendl, 2016, s. 51) Během sběru dat jsem využila doplňující techniku nestrukturovaného pozorování neboli sledování určených jevů v jejich přirozeném prostředí. V praxi to znamenalo, že jsem pozorovala chování a projevy respondentů během rozhovoru. (Švaříček, Šedřová a kol., 2014, s. 144)

Nástrojem k získání dat se stal polostrukturovaný rozhovor s odborníky. Při přímé interakci během komunikace lze reagovat na aktuální faktory. Polostrukturovaný rozhovor je specifický procesem získávání dat, který je pružný, přizpůsobivý a jako podklad má předem stanovený cíl výzkumu. Rozhovor je nástroj, který vyžaduje od výzkumníka dovednost, citlivost, porozumění lidem a koncentraci. Díky tomu lze získat cenné informace o názorech, zkušenostech a postojích od respondentů, se kterými je rozhovor prováděn. (Hendl, 2016 s. 164) Otázky byly sestaveny tak, aby jednotlivá témata na sebe postupně navazovala. Celkem se jednalo o 17 otázek, které jsou k dispozici v příloze (Příloha B). Data získaná od respondentů byla v průběhu zaznamenána ručně na papír. Následně jsem rozhovor zpracovala pomocí redigované transkripce do programu MS Word. Text byl upraven do hovorové češtiny a zaznamenány byly jen nejdůležitější mimoslovní projevy, které jsou uvedeny v závorkách v textu. Nahrávání na záznamník během výzkumu nebylo schváleno hlavním vedením Probační a mediační služby ČR z důvodu zachování anonymity pracovníků.

Jako metoda pro analýzu a interpretaci dat byla zvolena zakotvená teorie. Jedná se tzv. otevřené kódování, kde výzkumník ze shromážděného textu vyvozuje jednotlivé kódy, pomocí kterých je text postupně „rozklíčován“. Pro tento postup byla využita metoda tzv. „tužka papír“, kdy se odlišnými barvami označují jednotlivé části v textu a ty jsou přiřazeny k určitým kategoriím. V průběhu úpravy dat výzkumník kódy neustále přehodnocuje a ověřuje a může tak docházet k vytváření nových kategorií či podkategorií. (Hendl, 2016, s. 125)

4.3 Výběr výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl volen metodou záměrného výběru. Kritériem pro výběr participantů bylo, aby aktivně vykonávali práci probačního úředníka a aby s výzkumem souhlasili. Soubor participantů se skládá z 5 sociálních pracovníků, které jsou na pozici probačního úředníka na území Středočeského a Východočeského kraje. Všechny zúčastnění mají dlouholetou praxi v oboru. Z důvodu ochrany participantů v práci nebudu uvádět konkrétní názvy středisek PMS a tím jejich identitu zachovám v anonymitě.

4.4 Průběh průzkumu

Pro schválení zahájení výzkumu bylo potřebné oslovit Metodické oddělení Probační a mediační služby České republiky. Po sdělení kritérií pro výběr respondentů byly od Metodického oddělení PMS ČR zaslány kontakty na tři střediska PMS, ve kterých bylo možné výzkum provádět. Následně byly kontaktovány prostřednictvím emailu jednotlivá střediska PMS a byly domluveny termíny na provedení rozhovorů. Týden před samotným setkáním byl všem respondentům zaslán soubor otázek k výzkumu, aby se mohly seznámit a popřípadě na rozhovor připravit. Prvotní rozhovor byl vyzkoušen „nanečisto“ s cílem zjistit, zda jsou připravené otázky vyhovující. Závěrem bylo zjištěno, že výzkumné otázky není třeba výrazně pozměňovat.

Sběr dat probíhal během jednoho týdne, kdy jsem navštívila celkem 3 střediska PMS ČR. Rozhovory probíhaly v kancelářích každého probačního úředníka, tedy v jejich přirozeném prostředí. Prostory středisek působily příjemně a všechna byla zařízeně podobně. V kancelářích se vždy nacházel pracovní stůl pro pracovníka a další stůl vyhrazený pro setkání s klientem - pachatelem, popř. s obětí trestného činu. Místo pro pracovníka se vždy nacházelo vzdáleněji od východu bez možnosti jiného úniku v případě nebezpečí. V prostorách chodby se nacházely informační letáky pro klienty a místa na sezení. (Příloha C) Ve dvou střediscích se při vstupu nacházely mříže, u kterých bylo potřeba vyčkat na příchod pracovníka, aby byl umožněn vstup dovnitř.

S každým participantem probíhal rozhovor individuálně v délce od 45 minut až po nejdelší rozhovor, který trval přibližně 1 hodinu a 30 minut.

5 PREZENTACE VÝSLEDKŮ

Po sesbírání a zpracování dat z rozhovorů bylo přistoupeno k další části výzkumu. V této kapitole bude popsána a zobrazena analýza dat a následně budou interpretovány výsledky. Pomocí již výše zmíněných technik byly vytvořeny kódy, ke kterým byly vloženy do následujících tabulek zakódovaná data, jenž představují výpovědi participantů. Každá tabulka spadá pod určitou kategorii, které byly vyvozeny z analyzování výzkumu.

Tabulka 1 – Presentace výsledků, obecné informace (autor, 2022)

Kategorie I. Obecné informace					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Délka praxe	12 let	10 let	16 let	10 let	12 let
Nejčtetnější trestná činnost	: majetková TČ : zákaz vstupu do obydlí	: zanedbání povinné výživy : TČ související s řízením motorových vozidel : zákaz vstupu do obydlí	: ublížení na zdraví : vraždy	: majetková TČ : maření výkonu úředního rozhodnutí : TČ související s řízením motorových vozidel : ublížení na zdraví : týrání osoby žijící ve společném obydlí	: majetková TČ : výtržnictví : drogová TČ : ublížení na zdraví při dopravní nehodě

První kategorie s názvem **Obecné informace** má pod sebou kódy s názvem **délka praxe** v oboru probační úředník. Všichni participanté tuto profesi vykonávají 10 let a déle. Participant 3 s pracovní zkušeností 16 let uvedl, že se celý život pohybuje v oblasti Probační a mediační služby.

Jednou z mnoha otázek v rozhovoru byla: „*S jakou trestnou činností se u klientů setkáváte nejvíce?*“, z čehož vyplynulo, že za **nejčtenější trestnou činnost** se dá považovat majetková trestná činnost, protože se shodovala u 3 participantů. Na druhém místě se nachází ublížení na zdraví a trestná činnost související s řízením motorových vozidel, ale naopak participant 1 tvrdí, že: „*Trestná činnost jako ublížení na zdraví nebo na životu se u nás vyskytuje v menšině. Možná tak 5-10 případů.*“

Tabulka 2 – prezentace výsledků, alternativní tresty (autor, 2022)

Kategorie II. Alternativní tresty					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Pozitiva trestu OPP	<ul style="list-style-type: none"> : čistý trestný rejstřík po splnění : smysluplnost : max. na 1 rok : splnitelný i za kratší dobu 	<ul style="list-style-type: none"> : čistý trestný rejstřík po splnění : K zůstává na svobodě 	<ul style="list-style-type: none"> : čistý trestný rejstřík po splnění : aktivní účast : K zůstává na svobodě : dobrý pocit 	<ul style="list-style-type: none"> : čistý trestný rejstřík po splnění : přizpůsobivý : K zůstává na svobodě : dobrý pocit : smysluplnost 	<ul style="list-style-type: none"> : čistý trestný rejstřík po splnění : splnitelný i za kratší dobu
Nevýhody trestu OPP	<ul style="list-style-type: none"> : nedostatek pracovních podmínek v zimě 	<ul style="list-style-type: none"> : problém u závislých K : problém u zaměstnaných K : špatný zdravotní stav u K 	<ul style="list-style-type: none"> : nedostačující 	<ul style="list-style-type: none"> : nelze přeměnit na jiný trest : problém u zaměstnaných K 	<ul style="list-style-type: none"> : problém u zaměstnaných K : problém u zaměstnaných K
Negativita u trestu domácího vězení	<ul style="list-style-type: none"> : nedostačující fyzické kontroly : porušování vycházek 	<ul style="list-style-type: none"> : porušování vycházek : riziko prohloubení závislosti na drogách nebo alkoholu 	<ul style="list-style-type: none"> : hrozící nebezpečí pro pracovníka : fyzické kontroly jsou časově zatěžující : nevyhovující zázemí u K : nevhodný u recidivujících K 	<ul style="list-style-type: none"> : nedostačující fyzické kontroly : vyskytují se ohrožující faktory 	<ul style="list-style-type: none"> : nedostačující fyzické kontroly : porušování vycházek : nevyhovující zázemí u K

Přínos probačního dohledu	: K je na svobodě	: nasměrování K	: přínos pro pachatele i společnost	: nasměrování K	: K je na svobodě
	: K v kontaktu s rodinou	: dopomoc při plnění udělených povinností	: směřování klienta	: dopomoc při plnění udělených povinností	: K v kontaktu s rodinou
	: zachována výdělečná činnost		: dopomoc při plnění udělených povinností		: zachována výdělečná činnost
	: motivace K				: motivace klienta
	: uhrazení vzniklých škod/ vlastní odčinění trestného činu-				: vlastní odčinění trestného činu
	: dopomoc při plnění udělených povinností				: dopomoc při plnění udělených povinností

Druhá kategorie se nazývá **Alternativní tresty**. Zde se mimo trestu Obecně prospěšné práce a trestu Domácí vězení nachází také probační dohled, který může být udělen též jako náhrada vazby. První kód se zabývá trestem **Obecně prospěšné práce a jeho pozitiv**a, kde se nejvíce participantů shodlo, že velkou výhodou tohoto trestu je čistý trestní rejstřík po výkonu trestu. Participant 4 v rozhovoru zmínil: „*Musím říct, že za mě je tenhle trest bezvadný. Je velká možnost ovlivnění, jak se tenhle trest dá vykonat dle potřeb klienta. Je smysluplný, vykonává se užitečná práce. U nás klienti vykonávají trest nejčastěji ve školkách a školách, kde hrabou třeba listí. Oni sami vidí, že by tu práci neměl kdo jiný dělat, a tak z toho mají dobrý pocit. Trest obecně prospěšných prací zachovává normální život. Také je výhodou, že trest je po splnění do dvou měsíců vymazán z rejstříku trestů. A to je velká motivace, i když třeba klienti spáchají druhou trestnou činnost, tak se snaží rychle splnit trest OPP, než začne trest rozhodovat o výsledku druhé trestné činnosti.*

Další kód pod sebou zahrnuje **negativa trestu Obecně prospěšné práce**, kde bylo nejčastěji zmíněno, že pro některé klienty může být problém trest OPP skloubit se svým zaměstnáním. A to i v případě, pokud svoji práci provádí „na černo“, jak zmiňuje participant 2: „*Nevýhodu vidím v tom, že při zaměstnání mohou být problémy hlavně v tom, když klient pracuje „na černo“.* Nemůže to uvést jako oficiální zaměstnání a nemá si to jak opatřit,

protože zaměstnavatelé neposkytují možnost trest OPP vykonávat o víkendů. A potom tedy klienti nemají z čeho žít.“

Dále jsou v tabulce uvedena **negativita trestu domácí vězení**. Participant 3 k tomuto trestu uvedl: *„Tento trest je velice populární, ale zároveň je to 2. nejtvrdší trest.“* 3 participantů se shodli na tom, že při výkonu tohoto trestu jsou porušovány vycházky a další 3 participantů uvedli, že jsou fyzické kontroly od probačních pracovníků nedostačující. Další 2 výpovědi se shodovaly s na tom, že může být problém, pokud mají klienti nevyhovující zázemí, např. participant 3 uvedl: *„...tam mohou být problémy v komunikaci a člověk bohužel nemá kam uniknout třeba v nějaké vypjaté situaci.“* Participant 2 v rozhovoru zmínil, že: *„Často špatně rozhodně soud a uloží trest třeba u alkoholiků nebo drogově závislých. Člověk je omezený opravdu pouze na to jít do práce a z práce... ta hlava s tou nudou pracuje. Většinou se všechny závislosti prohloubí. Zvláště ve svátky, o Vánocích, tam to lidé snášejí opravdu špatně.“*

Posledním kódem v této kategorii je **přínos probačního dohledu**, kde se všichni zúčastnění shodli na tom, probační dohled má přínos při pomoci plnění udělených povinností a tři další zmínily, že pomáhá nasměrovat klienta správným směrem. Jak uvedl participant 3: *„. Soud udělí pachatelovi povinnosti jako je náhrada škody, dodržování abstinence a tak dále. Klienti bohužel nejsou zdatní, aby to zvládli sami. Hodně jich přijde samo a chtějí, aby byli kontrolováni.“*

Tabulka 3 - prezentace výsledků, problémové oblasti (autor, 2022)

Kategorie III. Problémové oblasti					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Faktory ztěžující spolupráci	: ztráta kontaktu s K : K závislý na návykových látkách	: K závislý na návykových látkách	: K závislý na návykových látkách : agresivita a afektivita	: problém kontroly abstinence od návykových látek	: K s psychickými diagnózami : ztráta kontaktu s K
Návrhy na změnu v systému PMS	: změna termínu 1. návštěvy K v domácím prostředí	: změna termínu 1. návštěvy K v domácím prostředí	: vše je vyhovující	: institut zajišťující zaměstnání pro všechny : navázaná psychoterapeutická pomoc pro K PMS	: psychohygienu nebo supervize pro pracovníky : redukce administrativy – více času na K

Další kategorie byla nazvána jako **Problémové oblasti**, která tvoří dva kódy. První kód s názvem **faktory ztěžující spolupráci**, obsahuje nejčtenější výpověď, že za zatěžující probační úředníci vidí, když je klient závislý na návykových látkách. Participant 2 k tomuto uvedl, že: „... klient přestává být spolehlivý, funkční, těžko se s ním dá na něčem domluvit. Není schopen sám sobě nic splnit. Jeho finanční oblast bývá špatná a klient neví kudy kam.“. Participant 1 se vyjádřil k tématu takhle: „Problémové je, když klient přestane být kontaktní...Nejčastěji to bývá u lidí závislých na návykových látkách.“. Probační úředník uvedl, že dalším problémovým faktorem mohou být psychické diagnózy u klienta, kdy uvedl, že: „Možná vidím jako problémové, když klient trpí psychickými diagnózami. Ze začátku to byli maximálně 2-3 klienti a teď je to mnohem víc. Je s nimi těžší spolupráce, často bývají slovně agresivní a afektivní. Ale nikdy se mi nestalo, že by mě někdo fyzicky napadl.“

Dalším kód předcházela otázka, zda by chtěli účastníci **navrhnout změnu v systému postupů PMS**. Zde se dva účastníci shodli, že by bylo vhodnější, zda by termín první návštěvy u klienta v jeho prostředí mohl být prodloužen, anebo by mohlo být rozhodnuto dle

uvážení probačního pracovníka. Participant 1 a participant 2 se shodli na výpovědi: „*Ted' je povinností klienta navštívit do dvou měsíců. V takovém krátkém čase o klientovi tolik nevíme a může to být pro nás nebezpečné.*“, „*Změnila bych termín první návštěvy klientova obydlí. Bud' bych to prodloužila anebo bych to nechala na probačním úředníkovi. Takoví klienti se mohou často stěhovat, takže ani třeba nevíme, jestli na uvedené adrese doopravdy bydlí. První je dobré o klientovi sesbírat více informací. Jak o něm, tak i o jeho rodině. Navázat s ním trochu bližší vztah. V některých situacích nám může hrozit nebezpečí, už jen třeba to, že může mít zlého psa a ten by nás pokousal.*“

Tabulka 4 - prezentace výsledků, důvod k trestné činnosti (autor, 2022)

Kategorie IV. Důvod k trestné činnosti					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Udání důvodu k spáchání trestné činnosti	: nouze (hlad) : konflikt v partnerských vztazích a s blízkými	: neznají důvod : činitel – alkohol	: chtíč peněz : donucen blízkou osobou : cítí se nevinní	: agrese, afekt : nouze : nedocnění TČ	: absence zázemí : absence blízkých osob/rodiny : K psychicky nemocný
Příčiny recidivy	: absence zázemí, blízkých osob	: zadluženost : závislost : špatné sociální zázemí	: nečekaná událost/těžká životní situace : závislost : nevhodný životní návyk	: nečekaná událost/těžká životní situace : závislost : absence zázemí, blízkých osob : nedocnění důsledků	: absence zázemí, blízkých osob : závislost

Kategorie IV s názvem **Důvod k trestné činnosti** obsahuje dva kódy, které shrnují výpovědi klientů k udání **důvodu ke spáchání trestné činnosti** dle probačních úředníků a proč dochází nejčastěji k recidivě trestné činnosti. Jak můžeme vidět, v prvním kódu se výpovědi participantů lišily. Naopak u udání **příčiny recidivy** se tři participantů shodli na tom, že má vliv absence zázemí klienta a blízkých osob. Jak uvádí participant 5: *„Když klienti nemají zázemí a jsou propuštěni z výkonu. Nemají kam jít. Nemají rodinu, co je podpoří...“* Dalším činitelem je závislost a jak je uvedeno v rozhovoru s participantem 3: *„Spouštěče jsou různé a většinou závisí na druhu trestné činnosti. U závislých je to pořád stejný. To oni vědí, proč si ten perník museli dát znovu.“*

Tabulka 5 - prezentace výsledků, služby a programy pro klienty (autor, 2022)

Kategorie V. Služby a programy pro klienty					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Nejčteněji využívané služby klienty PMS	: soc. služby pro osoby bez přístřeší	: soc. služby pro osoby bez přístřeší	: protidrogové služby : psychologická pomoc : psychiatrické léčebny	: protidrogové služby : služby pro pachatele násilného TČ	: soc. služby pro osoby bez přístřeší : protidrogové služby : protialkoholní služby : dluhové poradenství : psychologická pomoc
Návrh na změnu v sociálních službách	: posílení služeb u osob bez přístřeší např. azylový dům : změna financování neziskových organizací	: změna ve financování neziskových organizací	: protidrogové preventivní služby – dlouhé čekací lhůty : posílení služby psychologické pomoci : chybí probační domy : chybí probační program pro dospělé	: chybí možnost zajistit práci a bydlení pro každého : psychologická pomoc – přístupnější : více prožitkových programů pro klienty	: chybí probační domy

Dalším tématem jsou **nejvíce využívané služby klienty PMS**. U 3 participantů se výpověď shodovala v tom, že nejvíce klienti využívají služby pro osoby bez přístřeší. Participant 5 udává: *„Také je dobré, když máme povědomí o aktuální situaci klienta. Můžeme mu říct, kde je charitativní šatník, doporučíme mu potravinovou banku, dáme mu kontakt na „azylák“ a díky tomu má klient zajištěny aspoň základní potřeby a můžeme se vyvarovat recidivě.“* a dále se vyjadřuje k protidrogovým službám: *„jsou skvělé programy pro osoby závislé. Přijde mi, že osob závislých je čím dál víc, a tak se občas stane, že je přeplněno, ale naštěstí se nám pro klienta podaří vždycky něco vymyslet, protože klient, co je motivovaný přestat, tak se musí konat hned.“*

V návaznosti na předchozí kód, byla participantům položena otázka, zda navrhují **změnu v sociálních službách**. Objevily se dvě shodující odpovědi, které chtějí změnu ve financování neziskových služeb. Jak uvedl participant 2: *„Ale vidím velký problém v systému financování u „neziskovek“, který dostávají peníze za počet klientů, a ne za počet resocializovaných osob.“*

Tabulka 6 - prezentace výsledků, pomoc klientovi (autor, 2022)

Kategorie VI. Pomoc klientovi					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Techniky napomáhající změně	<ul style="list-style-type: none"> : rozhovor : stanovení cílů v probačním dohledu : testování na přítomnost návykových látek : sběr a ověřování info. : analýza rizik a potřeb 	<ul style="list-style-type: none"> : technika provázení : zázračná otázka : udělování pochval : motivační rozhovory : oslovení jménem : zjištění cílů a přání 	<ul style="list-style-type: none"> : komunikace : rozhovor 	<ul style="list-style-type: none"> : kontrola : mediace 	<ul style="list-style-type: none"> : emoční, hodnotové karty : kreslení postavy : škálové techniky : čáry života : otázka „Kde se vidíte za 10 let?“ : motivační rozhovory
Nástroj pomoci a kontroly	<ul style="list-style-type: none"> : vyrovnané : není dobré dělat věci za K, když to zvládne sám 	<ul style="list-style-type: none"> : vyrovnané : nasměrování – pomoc a následná kontrola : záleží na zodpovědnosti K : pomoc není udělat něco za K 	<ul style="list-style-type: none"> : vyrovnané : důležitá pomoc, aby to K zvládl 	<ul style="list-style-type: none"> : shoda na stejném cíli – pomáhám K : potřeba rozeznat, kdo potřebuje kontrolu : bez kontroly můžu být K pro společnost rizikový 	<ul style="list-style-type: none"> : vyrovnané : justice – kontrola : dodržování pravidel : pokud má K zájem – pomoc : pomoc ve formě motivačních rozhovorů : u těžších TČ větší kontrola
Zvýšení efektivnosti resocializace	<ul style="list-style-type: none"> : podpora zaměstnání K 	-	<ul style="list-style-type: none"> : probační domy : podpora zaměstnání K : změna komunikace úředníků s K 	<ul style="list-style-type: none"> : kontrola : programy v soc. službách 	<ul style="list-style-type: none"> : probační domy : podpora zaměstnání K : zajištění základních potřeb K

Motivace klienta	: omezení K : přání K něco změnit : pohrůžka vězení : motivace v rodině	: přání K něco změnit : změna přístupu : pohrůžka vězení	: pohrůžka vězení : pocit viny	: přání K něco změnit : narození dítěte : negativní životní událost následkem TČ	: přání K něco změnit : najít K schopnosti a zdroje : pohrůžka vězení
-------------------------	--	--	-----------------------------------	--	---

VI. kategorie se nazývá **Pomoc klientovi**. První kód zahrnuje **techniky**, které probační úředník ve své práci užívá. Dva participantů uvedli jako techniku rozhovor, s čímž participant 3 zmínil, že považuje komunikaci za zásadní. Dále byly z oblasti komunikace zmíněny motivační rozhovory a motivování klienta po malých krocích.

Další kód obsahuje odpověď participantů, jestli je pro ně při spolupráci důležitější **pomoc nebo kontrola**. Čtyři participantů odpověděli, že využívají tyto nástroje v rovnováze. Participant 4 odpověděl, že pokud je mezi probačním úředníkem a klientem shoda na stejném cíli – pomáhá klientovi a že je potřeba rozeznat, kdo potřebuje kontrolu.

V oblasti **zvýšení efektivnosti resocializace** se čtyři odpovědi shodují na podpoře zaměstnání klientů. Jak zmiňuje participant 1: „*Kdyby se něco mělo změnit, tak na vyšší úrovni. Tím myslím u zaměstnavatelů, kteří často odmítají klienty s trestným činem v rejstříku.*“ Další dvě výpovědi se shodují, že podpora resocializace nastane vznikem probačních domů: „*Probační domy pro osoby propuštěné z vězení. V téhle službě dostanou jasná pravidla, v tom vidím budoucnost.*“, zmiňuje participant 3.

Poslední kód se zabývá zdrojem **motivace klienta**. V této oblasti se celý výzkumný soubor shodl na to, že klient si musí přát něco změnit.

Tabulka 7 - prezentace výsledků, vztah s klientem (autor, 2022)

Kategorie VII. Vztah s klientem					
kódy	Participant 1	Participant 2	Participant 3	Participant 4	Participant 5
Vztah mezi probačním úředníkem a klientem	<ul style="list-style-type: none"> : profesionální : respekt ke K : občas vztah více přátelský 	<ul style="list-style-type: none"> : profesionální : lehké navázání přátelství : důvěra 	<ul style="list-style-type: none"> : probační úředník – jediná blízká osoba : důvěra : upřímnost 	<ul style="list-style-type: none"> : důvěra : otevřenost : kontrola : blízká konverzace – mapování opravdové situace K 	<ul style="list-style-type: none"> : profesionální : spolupráce : úcta : respekt : autonomie : důvěra : rozvíjení se pozitivním směrem

Závěrečná VII. kategorie se zabývá vztahem mezi probačním úředníkem a klientem. Zde participanti uvedli, že je pro ně ve vztahu důležitá důvěra. Čtyři participanti zmínili, že mají vztah profesionální a dva z nich, že mimo profesionalitu patří do vztahu i lehké přátelství. V rozhovoru participant 4 zmínil, že: „*Občas s klienty vedu blízkou konverzaci. Třeba jak se má jeho pes, se kterým byl na veterině. Může to vypadat jako „tlachání“, ale já zrovna vím, že ten pes pro něj hodně znamená, a že pokud se s ním něco stane, tak klient bude v tenzi. Tím nenápadně zjistím a zkontroluji situaci. Díky tomu můžou být i více otevření. Snažím se s nimi bavit narovinu, je to určitá forma vztahu. „*

6 DISKUZE

Stanoveného cíle z výzkumné části bylo dosaženo díky získaným údajům od participantů. K hlavnímu výzkumnému cíli byly vytvořeny tři výzkumné otázky, které budou v následující diskuzi rozebrány. Mimo předem stanovených cílů byly z výsledků zjištěny i jiné, přínosné závěry, které budou v následující části taktéž zmíněny.

Z výzkumu bylo zjištěno, že probační úředníci se nejčastěji setkávají s majetkovou trestnou činností. Dle statistik Policie ČR z roku 2021 vyplývá, že výpovědi probačních úředníků se shodují s celkovou kriminalitou v České republice. Po majetkové trestné činnosti, kde se řadí krádeže vloupáním, krádeže prosté a ostatní majetkové činy se nejčastěji vyskytují násilné činy. (Příloha D)

Frühbauer ve své práci uvádí, že majetková kriminalita tvoří cca 70 % celkové kriminality a je způsobena jako důsledek civilizačních procesů a hospodářských poměrů. V dnešní době se jedná především o trestný čin spáchaný za účelem blahobytu, nikoliv o trestný čin z nouze. Dnešní společnost je nastavena tak, že touží po majetku, podle kterého je posuzován svým okolím. (2010 s. 28)

Jedna z výzkumných otázek se zabývala alternativními tresty a záměrem bylo zjistit, jaké vidí probační úředníci výhody a nevýhody u těchto trestů. Všichni účastníci mají praxi v oboru delší jak 10 let, a proto bylo zhodnoceno, že jejich výpovědi jsou založené na mnoha zkušenostech. Jako největší výhoda trestu OPP se ukázala, že pachatelé trestné činnosti mají po splnění trestu čistý trestný rejstřík, což může mít velký vliv na jejich budoucí život. V takovém případě se mnohem lépe shání zaměstnání a člověk není nálepkován společností jako kriminálník. To pachatelovi umožní snazší začlenění do společnosti. Další výhodou trestu OPP je, že pachatel při výkonu vytváří činnost, která je prospěšná pro komunitu i pro společnost. Ve výzkumu participantů o trestu OPP uvedli: „*Provádějí pomocné práce jako je hrabání, sekání dřeva, takže přispějí v jejich obci zadarmo k hezcímu prostředí.*“, „*Pokud má pachatel trochu morálky, tak může cítit dobrý pocit z odvedené práce...*“, „*Je smysluplný, vykonává se užitečná práce.*“, „*...sami vidí, že by tu práci neměl kdo jiný dělat, a tak z toho mají dobrý pocit. Trest obecně prospěšných prací zachovává normální život.*“. Pachatel je zároveň na svobodě a nemá zpřetrhané kontakty se svými blízkými, což je dalším předpokladem pro jejich budoucnost bez kriminálního chování.

Naopak může nastat situace, kdy trest OPP bude pro pachatele nevhodný, a to v tom případě, pokud se nedostatečně zhodnotí rizikové oblasti. Pokud je klient závislý na

návykových látkách (dále jen klient závislý), je u něj možný předpoklad, že trest nevykoná řádně z důvodu nespolehlivosti. Jak zmiňuje ve své knize Fischer: *„Sociální důsledky související se závislostí a zneužíváním drog jsou obdobné, jako u alkoholismu, mají stejné negativní důsledky pro rodinu, zaměstnání a interakci s okolím... Závislost na drogách vede dále velmi často k delikvenci, kriminálnímu chování. Trestná činnost je v naprosté většině těchto případů sekundárním problémem, v případě úspěšné léčby a abstinence k její recidivě později nedochází.“* (2014)

Dalším zkoumaným alternativním trestem byl trest domácího vězení. Oproti trestu výkon odnětí svobody jsou zde velké výhody, a to především menší finanční náklady a zachování klienta na svobodě v jeho přirozeném prostředí. Přesto je to druhý nejtvrdší trest a pro mnoho pachatelů nezvladatelný. Během výkonu trestu domácího vězení je největším problémem kontrola dodržování vycházky. Fyzické kontroly jsou nedostačující a elektronický monitorovací systém v podobě náramků se od roku 2021 v ČR nevyužívá. Článek z webu Justice.cz, který je zprostředkován Ministerstvem spravedlnosti, udává, že: *„Dosavadní výzkumy nedávají jednoznačnou odpověď na otázku, zda je využívání elektronického monitoringu účinné při snižování recidivy a nápravě pachatelů. Výzkum v tomto směru trpí obecným omezením hodnocení v oblasti společenských věd, kterým je nemožnost provádění randomizovaných klinických testů s náhodným výběrem vzorků pro získání skutečně věrohodných a spolehlivých výsledků. Snižování recidivy je ale jen jedním z možných kritérií účinnosti opatření využívajících elektronický monitoring.“* (2022) Ovšem i z výzkumu bakalářské práce vyplývá, že elektronický systém zajišťuje oproti běžným fyzickým kontrolám lepší kontrolu výkonu trestu. V rámci kategorie alternativních trestů byla položena probačním úředníkům otázka, zda mohou uvést přínosy probačního dohledu. Nejčastěji bylo zmíněno, že klient je nasměrován správným směrem, je veden, dostane pomoc, pokud potřebuje. Jak bylo v teoretické části zmíněno, jedním z mnoha vlivů na výskyt kriminálního chování je nízká inteligence a v těchto případech může mít jedinec problém s pochopením souvislostí nebo s dodržováním udělených povinností a omezení. Díky probačnímu dohledu má klient možnost pro něj náročné situace zvládnout skrze pomoci od probačního úředníka. V návaznosti na toto téma byla vytvořena další výzkumná otázka – Jaké jsou nejčastější příčiny, které vedou k recidivě trestné činnosti u klienta?

Jan Tomášek v roce 2016 spolu s dalšími autory provedl výzkum na téma Probační činnost jako efektivní nástroj snižování recidivy, kde bylo cílem identifikovat recidivní a desistentní faktory a zjistit jejich význam v probační činnosti. Součástí výzkumu byly i výpovědi samotných

pachatelů, které přinesly užitečnou zpětnou vazbu. Závěrem vyšlo, že si pachatelé nemyslí, že by probace měla rozhodující vliv na ukončení kriminální kariéry. Hlavními faktory pro změnu jejich chování jsou především přirozené zrání či stárnutí, důležitá změna v životě jako je narození dítěte, nový partnerský vztah anebo nalezení zaměstnání a také změna osobní identity.

Někteří pachatelé ve svých výpovědích uvedli, že významným činitelem na cestě změny jejich kriminálního chování byl jejich kvalitní vztah s probačním úředníkem, který pachatelovi dával na vědomí, že je respektován jako lidská bytost a že má někdo upřímný zájem o jeho problémy. Ve vztahu hrála roli podpora, motivace a povzbuzení ze strany probačního úředníka. Také vyšlo najevo, že pokud má pracovník komunikační a empatické dovednosti, je předpoklad k tomu, že se mu podaří navázat kvalitní vztah se svými klienty a tím pádem budou podpořeny aspekty probace. Další část výzkumu se věnovala příčinám recidivy. Mezi nejčastější vlivy patří nealkoholové drogy a alkohol, slabá motivace k řádnému životu, asociální přátelé anebo asociální osobnost klienta, nezaměstnanost a dluhy. Naopak jako méně časté důvody související s recidivou trestné činnosti byly uvedeny rodinné problémy, nevhodné bydlení a nízká úroveň vzdělání. Vysvobozením ze začarovaného kruhu kriminálního chování bývá nalezení zaměstnání a nových přátel, dále založení vlastní rodiny a navázání partnerského vztahu. Z výzkumu vyšel najevo důležitý poznatek a to, že se lépe pracuje s klientem, pokud se soustředíme na faktory podporující desistenci než recidivu. (Tomášek, 2016)

Ve srovnání s výsledky z výzkumu této bakalářské práce se mnohé výpovědi shodují. Jediná věc, která se ve srovnání liší je, že probační úředníci dávají velkou váhu faktoru absence zázemí/absence blízkých osob jako příčinu recidivy.

Poslední výzkumná otázka se zabývala názorem probačních úředníků, kteří byli tázáni, co považují za nejčastější problémovou oblast během spolupráce s klientem. Nejčastěji vyplynulo, že problémové je, když je klient závislý na návykových látkách. Na problém závislosti na návykových látkách bylo upozorněno ve více oblastech. Jako první bylo z výzkumu zjištěno, že u klientů závislých mnohem častěji dochází k přerušení kontaktu s probačním úředníkem. *„Problémové je, když klient přestane být kontaktní. V krajním případě využíváme i Policii ČR a úřady, ale často narážíme na problémy spojené s mlčenlivostí. V některých zařízeních mají klienty jen pod kódy. Nejčastěji to bývá u lidí závislých na návykových látkách.“*, zmínil participant 3.

Během kontaktu s klientem se může stát, že je klient agresivní anebo v afektu. Nejčastěji se tyto projevy chování vyskytují u osob s poruchou osobnosti. V takovém případě je důležitá

bezpečnost pracovníka, který by měl mít uzpůsobené pracovní prostředí tak, aby měl volný přístup k únikovému východu. Během rozhovoru participant uvedl, že „...často bývají slovně agresivní a afektivní. Ale nikdy se mi nestalo, že by mě někdo fyzicky napadl. ...A já jsem pro ně často takovým hromosvodem.“ Během návštěvy střediska za účelem provedení výzkumu bylo zpozorováno, že probační úředníci mají umístěný pracovní stůl s jejich místem v takové pozici, že při úniku by jim klient mohl zabránit v cestě. Další nebezpečí pracovníkům hrozí v případě, kdy poprvé navštěvují obydlí klienta v době, kdy nemají zjištěné všechny informace. Tomto případě probační pracovníci navrhuji, aby byla první návštěva klienta uskutečněna až v době, kdy to budou pracovníci považovat za vhodné.

Jednou z dalších oblastí, která výrazně ovlivňuje práci probačních úředníků je vysoký počet klientů. Z výzkumu Tomáška bylo zjištěno, že by bylo pro pracovníky ideálnější, pokud by měli přibližně o 20 klientů méně. Ovšem v rozhovoru prováděném v rámci této práce se probační úředníci o této situaci nevyjádřili jako o překážce ve spolupráci s jednotlivými klienty. Zmínka padla o tématu byrokracie, kdy se participant 5 vyjádřil: „Zvyšuje se administrativa. Momentálně se píšou všechny záznamy 2 x. Je to velká zátěž pro pracovníky. V evidenci se zaznamenávají počty listů, datумы, všude musí být razítka... Je tím ztracen čas, který bych mohla využít pro klienta.“

7 ZÁVĚR

Bakalářská práce se zaměřovala na téma probace a mediace v sociální práci. Jejím cílem bylo popsat Probační a mediační službu ČR jako organizační složku státu tak, aby bylo zřejmé, k čemu je tato služba určena a dále popsat spolupráci mezi probačním úředníkem a pachatelem trestného činu jakožto klientem této služby.

Teoretická část byla věnována vysvětlení pojmů probace a mediace. Dále je v teorii obsažena kapitola zabývající se restorativní justicí. Restorativní justice je koncept založený na myšlence, že trestný čin neznamena čistě porušení zákona, ale že se jedná o sociální událost, která jistým způsobem narušila komunitu, ve které pachatel žije. Proto je cílem zainteresovat všechny osoby, kterých se trestný čin nějakým způsobem dotkl a nalézt společně řešení, aby bylo dosaženo urovnání konfliktu. Dále byl popsán probační úředník, jakožto pracovník PMS. Probační úředník plní práci sociálního pracovníka a musí splňovat jisté kompetence a také komunikační dovednosti, aby jeho činnost byla efektivní. Klientem PMS může být osoba, která způsobila trestný čin anebo oběť trestného činu. K příměří mezi pachatelem a obětí může být využita mediace. Ta ovšem dle výpovědí participantů není využívána hojně, jelikož není lehké nalézt vhodný případ pro toto uskutečnění. Pokud se však obě strany domluví a s mediací souhlasí, zpravidla má tato mediační setkání úspěch.

Další kapitola teoretické části se zabývala alternativními tresty. Zde byl popsán vývoj této oblasti v ČR, jednotlivé tresty dle zákona 40/2009 Sb. V předposlední kapitole této části bylo vysvětleno, jak vypadá sociální práce s pachatelem trestného činu a dále byly zmíněny faktory ovlivňující kriminální chování. V návaznosti na sociální práci byly uvedeny a vysvětleny resocializační a probační programy.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit možné faktory ovlivňující spolupráci probačního. V oblasti sociální práce s pachatelem trestných činů je cílem pomoci napravit chování těchto jedinců a předejít jejich recidivě trestné činnosti.

Výzkum sebou přinesl zajímavé poznatky v mnoha oblastech. Alternativní tresty nabízejí spoustu výhod, ale jsou tu i nevýhody v podobě nedostatku pracovních pozic v zimním období anebo nemožnost pracovat o víkend u trestu OPP, což sebou přináší, že klienti nemají možnosti výběru a těžko se jim může vykonávat trest souběžně se svým zaměstnáním. U trestu domácího vězení převládaly nevýhody zmíněné ze strany probačních úředníků a to takové, že fyzická kontrola je nedostačující a klienti porušují vycházky. Také bylo zmíněné, že jsou tyto

kontroly časově zatěžující. Zde by pracovníci v PMS uvítali elektronické monitorovací zařízení pro pachatele.

Probační dohled má na pachatele jistý vliv, ale ne však zásadní. Ukázalo se, že nejdůležitějším vlivem na ukončení kriminální činnosti je pachatel sám. Svoji velkou roli hraje vztah mezi probačním úředníkem a klientem, kde je významná důvěra, podpora, motivace a víra v to, že se klient dokáže změnit. Během spolupráce je v prospěch využívat prvky kontroly a pomoci v rovnováze anebo rozpoznat jisté situace, kdy je vhodné více pomoci anebo naopak více kontrolovat, jako to bývá u osob závislých. Závislosti na nelegálních látkách a na alkoholu hraje největší problém v mnoha oblastech. V těchto případech je důležitá motivace klienta za pomoci motivační rozhovorů a komunikace. Dalším prvkem pro podporu resocializace jsou probační a resocializační programy, které se ukazují jako prospěšné. Jako problémová oblast se ukázalo psychické onemocnění klientů, kdy u nich mnohdy dochází k agresi a k afektivnosti. Probačním úředníkům chybí vzdělání ohledně psychických a psychiatrických diagnóz. Sociálních služeb napomáhajících k uspokojení potřeb klientů je dostatek. Ovšem bylo čteně zmíněno, že chybí probační domy, které mohou mít velký pozitivní vliv na resocializaci a desistenci klienta.

Závěrem lze říci, že Probační a mediační služba ČR je významná služba pro celou společnost díky podílu na snižování celkové kriminality. Z výzkumu vyplývá, že její organizace, standardy a postupy jsou vyhovující, ale i přesto se během spolupráce probačního pracovníka a klienta ukazují jisté nedostatky.

8 POUŽITÁ LITERATURA

KNIŽNÍ ZDROJE

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz.* Praha: Grada, Psyché (Grada). 232 s. ISBN 978-80-247-5046-0.

FRÜHBAUER, Jan. *Pachatelé majetkové trestné činnosti.* Liberec 2010. Bakalářská práce. Technická univerzita Liberec, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická. Vedoucí bakalářské práce doc. Ing. Jiří Vacek, CSc.

HENDL, Jan, 2016. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace.* Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-2620-982-9.

HOLÁ, Lenka, 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi.* Praha: Grada, Psyché (Grada). 512 s. ISBN 978-80-247-4109-3.

KARABEC, Zdeněk, 2003. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 146 s. ISBN 80-7338-021-8.

MATOUŠEK, Oldřich a Alois KŘIŠŤAN, 2013. *Encyklopedie sociální práce.* Praha: Portál, 485 s. ISBN 978-80-262-0366-7.

MATOUŠEK, Oldřich, 2012. *Základy sociální práce.* Vyd. 3. Praha: Portál, 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, et al. 2005. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál. 351 s. ISBN 80-7367-002-x.

ROZUM, J., P. KOTULAN a J. VŮJTĚCH, 2000. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR: výzkum uskutečněný v rámci programu Účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivity justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). 149 s. ISBN 80-86008-77-0.

SCHEINOST, Miroslav, 2010. *Kriminalita očima kriminologů.* Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 239 s. ISBN 978-80-7338-096-0.

ŠEDO VÁ, Klára, Roman ŠVAŘÍČEK et al. 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, 2. vydání. Praha: Portál. 386 s. ISBN 978-80-262-0644-6.

ŠTERN, P., L. OUŘEDNÍČKOVÁ a D. DOUBRAVOVÁ, 2010. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, J., S. DIBLÍKOVÁ a M. SCHEINOST, 2016. *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha. 186 s. ISBN 978-80-7338-163-9.

VETEŠKA, Jaroslav, 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer. 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

EUROPEAN FORUM FOR RESTORATIVE JUSTICE, 2021. Manual on Restorative Justice Values And Standards for Practice. In: euforumjr.org [online]. *European Forum for Restorative Justice - 2022* [cit.2022-01-19]. Dostupné z: <https://www.euforumjr.org/en/restorative-justice-nutshell>.

JUSTICE ČESKÉ REPUBLIKY, 2017. Alternativní testy: Obecné informace. In: *Justice.cz* [online]. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky 2022* [cit.2022-03-15]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/alternativni-tresty?clanek=obecne-informace>.

JUSTICE ČESKÉ REPUBLIKY, 2021, Ukončení elektronického monitoringu. In: *Justice.cz* [online]. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky 2022* [cit.2022-01-01]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/ukonceni-elektronickeho-monitoringu/>.

JUSTICE ČESKÉ REPUBLIKY. Souhrnný přehled; Základní statistická data – rok 2021. In: *Justice.cz* [online]. *Ministerstvo spravedlnosti České republiky 2022* [cit.2022-04-01]. Dostupné z: <https://naramky.justice.cz/souhrnny-prehled/>.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY, 2022, Vývoj registrované kriminality v roce 2021. In: *Policie.cz* [online]. © 2022 *Policie ČR* [cit.2022-04-01]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2021.aspx>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 2021. Pravidla a standardy probační a mediační činnost. In: *Pmscr.cz* [online]. *Probační a mediační služba České republiky* [cit.2022-03-14]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/12/onas_zakladdokumenty_pravidlaastandardy_2021.pdf.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, 2022, Agendy Probační a mediační služby v letech 2017-2021. In: *Pmscr.cz* [online]. *Analytické oddělení – ředitelství Probační a mediační služby, Praha* [cit.2022-02-09]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2022/03/statistiky_agendy_pms_2017-2021.pdf.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Parole. In: *Pmscr.cz* [online]. *Probační a mediační služba České republiky* [cit.2022-02-15]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/parole/>.

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY, Resocializační program. In: *Pmscr.cz* [online]. *Probační a mediační služba České republiky* [cit.2022-03-10]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/pro-pachatele/resocializacni-projekty/>.

ŠTERN, Pavel, 2015. Metody sociální práce a praxe Probační a mediační služby. In: *Mpsv.cz* [online]. *Ministerstvo práce a sociálních věcí* [cit.2022-02-11]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/mezinarodni-seminar>.

ZÁKONY A VYHLÁŠKY

Vyhláška č. 458/2009 Sb., kterou se stanoví denní sazba připadající na náklady spojené s výkonem trestu domácího vězení a využitím elektronického kontrolního systému a způsob jejich úhrady

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci

Zákon č. 141/1961 Sb. Trestní řád

Zákon č. 40/2009 Sb. Zákon trestní zákoník

9 PŘÍLOHY

Příloha A – <i>Monitorace osob u trestu domácího vězení za rok 2021</i> (Justice.cz, 2022).....	59
Příloha B – <i>Otázky k rozhovoru</i>	60
Příloha C – <i>Nástěnka v Probačním a mediačním středisku</i> (autor, 2022).....	659
Příloha D – <i>Statistika kriminality v ČR v roce 2021</i> (POLICIE ČR, 2022).....	62

Příloha A

(TDV – trest domácího vězení; NVD – nahrazení vazby dohledem; PPD – podmíněně propuštění s dohledem)

soudní kraj	Počet monitorovaných osob / z toho s ukončeným monitoringem								CELKEM		
	VŠECHNA OPATŘENÍ (TDV, NVD, PPD)								muži	ženy	osoby
	muži				ženy						
<27	27-45	46-65	>65	<27	27-45	46-65	>65				
Praha		13 / 13	4 / 4	1 / 1		1 / 1			18 / 18	1 / 1	19 / 19
Středočeský	2 / 2	9 / 9	4 / 4			1 / 1			15 / 15	1 / 1	16 / 16
Jihočeský	5 / 5	6 / 6	4 / 4			4 / 4	1 / 1		15 / 15	5 / 5	20 / 20
Západočeský	5 / 5	21 / 21	4 / 4			2 / 2			30 / 30	2 / 2	32 / 32
Severočeský	6 / 6	24 / 24	9 / 9	1 / 1		5 / 5	2 / 2		40 / 40	7 / 7	47 / 47
Východočeský	2 / 2	8 / 8	4 / 4	1 / 1		3 / 3	1 / 1		15 / 15	4 / 4	19 / 19
Jihomoravský	6 / 6	22 / 22	7 / 7		1 / 1	4 / 4			35 / 35	5 / 5	40 / 40
Severomoravský	4 / 4	15 / 15	6 / 6	1 / 1	1 / 1				26 / 26	1 / 1	27 / 27
ČESKÁ REPUBLIKA	30 / 30	118 / 118	42 / 42	4 / 4	2 / 2	20 / 20	4 / 4		194 / 194	26 / 26	220 / 220
	EMS muži 194 / 194				EMS ženy 26 / 26						
	EMS celkem 220 / 220										

Obrázek 1 - Monitorace osob u trestu domácího vězení za rok 2021(Justice.cz, 2022)

Příloha B

1. Jak dlouho pracujete jako probační úředník?
2. S jakou věkovou kategorií spolupracujete?
3. S jakou trestnou činností se u klientů setkáváte nejvíce?
4. Jaké jsou dle vašeho názoru výhody a nevýhody trestu obecně prospěšné práce?
5. Jaký je dle Vašich zkušeností největší přínos probačního dohledu?
6. Vidíte u trestu domácího vězení nějaká rizika? Pokud ano, jaká?
7. Všiml/a jste si během své činnosti jako probační úředník věci, které by se v rámci postupů PMS ČR ve spolupráci s klienty měla změnit? Pokud ne, cítíte, že práce takto nastavená je plně účelná? Pokud ano, můžete zmínit, co by to mělo být?
8. Jaké techniky kromě rozhovoru s klientem považujete za vhodné, tj. umožňující změnu jeho postojů? Jaké další aktivity přispívají k zvýšení efektivity řešení případů?
9. Domníváte se, že zásadní vliv na pozitivní změnu v chování klienta mají ukládaná opatření – např. dohled probačního úředníka? Nebo co jiného vnímáte jako rozhodující faktor?
10. Jaké pohnutky nejčastěji motivují klienta k dodržování dohodnutých pravidel s Vámi?
11. Mohl/a byste zmínit dle vašeho názoru důvody, proč u klientů dochází k recidivě trestné činnosti?
12. Jaké jsou v okolí mimo PMS jiné podporující sociální služby pro klienta? Myslíte si, že dostatek služeb podporujících klienta je pro resocializaci klienta významný?
13. Navrhujete nějaké změny ke zvýšení efektivity resocializace osob?
14. Co považujete za problémové oblasti, se kterými se v rámci svých intervencí setkáváte?
15. Co klienti při objasňování spáchané trestné činnosti nejčastěji uvádějí jako příčinu jejich TČ? Jak příčiny své TČ vnímají?
16. Jako pracovník PMS, který vykonává probaci, klienta spíše kontrolujete nebo mu pomáháte? V čem myslíte, že je Váš vybraný nástroj lepší?
17. Jaké jsou Vaše vztahy s klienty? Co je pro Vás v tomto vztahu důležité?

Příloha C

Probační a mediační služba ČR

NĚKDY STAČÍ MÁLO, ABY SE ČLOVĚK DOSTAL DO KONFLIKTU SE ZÁKONEM

PAK SPRÁVEDLNOST ZASÁHUJE

SPRÁVEDLNOST UMÍ BÝT FORMÁLNÍ

I PŘESNÁ

ALE NEMUSÍ TO VŽDY SKONČIT - ŠPATNĚ *

SPRÁVEDLNOST ZAJIŠŤUJE I PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA, KTERÁ MŮŽE PODAT POMOČNOU RUKU

OBVINĚNĚMU, PACHATELI

I POŠKOZENĚMU

TRESTNÝ ČIN LZE ŘEŠIT I SETKÁNÍM MEZI PACHATELEM A OBĚTÍ - PMS JE PROSTŘEDNÍK

PMS MOTIVUJE PACHATELE K ODPOVĚDNOSTI ZA TO, CO UDELAL

PMS ZAPOJUJE OBĚTI DO ŘEŠENÍ TRESTNÉ ČINNOSTI

VÝSLEDKEM SPOLUPRÁCE VŠECH STRAN MŮŽE BÝT ALTERNATIVNÍ TREST - OPATŘENÍ

PMS ORGANIZUJE, KOORDINUJE A REALIZUJE JEJICH VÝKON

PMS USILUJE O INTEGRACI OBVINĚNÝCH A PACHATELŮ ZPĚT DO SPOLEČNOSTI

PODÍLE SE NA TRESTNÉ SPRÁVEDLNOSTI A UPLATŇUJE ZÁKON VYJEDNÁVÁNÍM

Mediace
mezi obětí a pachatelem

Co je mediace v trestním řízení?

Mediace je dobrovolný způsob řešení konfliktů mezi osobami, které mají zájem na dohodě a spolupráci. Mediace je proces, ve kterém se účastníci setkávají a snaží se dohodnout na řešení svého konfliktu. Mediace je proces, ve kterém se účastníci setkávají a snaží se dohodnout na řešení svého konfliktu.

Co může přivést mediace poškozenému/oběti?

Mediace může přivést poškozenému/oběti:

- možnost vyjádřit své názory a emoce
- možnost získat odpovědi na své otázky
- možnost dohodnout se na řešení svého konfliktu

Trest obecně prospěšných prací (OPP)

Obecně prospěšná práce (OPP) je trestní opatření, které se uplatňuje u osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody. OPP je trestní opatření, které se uplatňuje u osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody.

Co to znamená, když soud uloží trest OPP obžalovanému/oběti?

Obžalovaný/oběť musí vykonat určitý počet hodin OPP. OPP je trestní opatření, které se uplatňuje u osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody.

Co to znamená, když soud uloží trest OPP obžalovanému/oběti?

Obžalovaný/oběť musí vykonat určitý počet hodin OPP. OPP je trestní opatření, které se uplatňuje u osob, které byly odsouzeny k trestu odnětí svobody.

Alternativní řešení

Alternativní řešení konfliktů je způsob řešení konfliktů, který se odlišuje od soudního řízení. Alternativní řešení konfliktů je způsob řešení konfliktů, který se odlišuje od soudního řízení.

Obrázek 2 - Nástěnka v Probačním a mediačním středisku (autor, 2022)

Příloha D

ČR – meziroční změna podle druhu kriminality

leden - prosinec 2020 a 2021

registrováno 153 233 skutků
-12 292 skutků
-7,4 %

	2020	2021	rozdíl	rozdíl v %
neustanovená tr.-pr. kvalif.	51	52	1	1,9
násilné činy	12 247	11 958	-289	-2,3
<i>vraždy</i>	130	105	-25	-19,2
mravnostní činy	2 605	3 049	444	17,0
krádeže vloupáním	20 661	30 748	10 087	48,8
krádeže prosté	45 638	26 589	-19 049	-41,7
ostatní majetkové činy	15 817	20 225	4 408	27,8
ostatní kriminalita	25 013	24 780	-233	-0,9
zbývající kriminalita	24 946	23 312	-1 634	-6,5
hospodářské činy	18 528	12 510	-6 018	-32,4
vojen. a protiúst. činy	19	10	-9	-47,3
celková kriminalita	165 525	153 233	-12 292	-7,4

Obrázek 1 - Statistika kriminality v ČR v roce 2021 (POLICIE ČR, 2022)